

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет

Огієнко Альона Володимирівна

УДК 338.483.1:005.336-027.1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНО-
РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

08.00.05– розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Автореферат дисертації на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук

Миколаїв – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Миколаївському національному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор
Шебаніна Олена В'ячеславівна,
Миколаївський національний аграрний університет, декан факультету менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ткач Вікторія Олександрівна,
Одеська національна академія харчових технологій,
декан факультету інноваційних технологій харчування та готельно-ресторанного бізнесу;

доктор економічних наук, професор
Бондаренко Світлана Анатоліївна,
Київський національний університет культури і мистецтв,
професор кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу;

доктор економічних наук, професор
Чирва Ольга Григорівна,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом.

Захист відбудеться «14» травня 2021 р. о 09.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.38.806.01 у Миколаївському національному аграрному університеті за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54010, м. Миколаїв, вул. Генерала Карпенка, 73, навчальний корпус № 1.

Автореферат розіслано «14» квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Ключник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Наразі сфера туризму зазнає збитків всесвітнього масштабу внаслідок запровадження превентивних заходів щодо подолання пандемії коронавірусу та невизначеності подальшого розвитку ситуації. Всесвітній локдаун, закриті кордони, відсутнє міжнародне авіасполучення, обмеження міжнародних дестинацій на в'їзд туристів, зниження доходів громадян зумовили зростання попиту на відпочинок в межах України. Ситуацію, що склалася, слід розглядати не лише як проблему, але і як можливості для розвитку внутрішнього туризму. Історично в Україні туризм не розглядали як галузь економіки, але в 2019 році думки експертів змінилися, оскільки валова додана вартість, що створюється в галузях дотичних з туризмом становила 11,6% від ВВП, а валова додана вартість, що створюється безпосередньо в туризмі склала 4,9%, а отже, туризм та рекреаційна діяльність мають суттєвий вплив на економічний та соціальний розвиток територій регіонів країни. Розвиток цієї діяльності сприяє наповненню місцевих бюджетів, залученню інвестицій, формуванню нових транспортних комунікацій, розбудові відповідної інфраструктури, створенню робочих місць.

Питання туристичного потенціалу висвітлюється у наукових доробках багатьох вчених. Безпосередньо економічним аналізом розвитку туристично-рекреаційного потенціалу та механізмом його формування займалися такі вчені, як Г.П. Андрєєва, С.А. Бондаренко, І.В. Гончаренко, А.В. Дроздов, Г.Н. Захаренко, І.О. Іртищева, П.Ф. Коваль, Т.В. Ніколаєнко, Ткач В.О., Т.І. Ткаченко, О.Г. Чирва, О.В. Шебаніна та інші.

В цих роботах закладене вагоме теоретичне, методологічне та методичне підґрунтя для дослідження проблем формування організаційно-економічного потенціалу туристично-рекреаційного потенціалу громади. Однак складність і масштабність цих процесів дає можливість знаходити все нові недосліджені аспекти цієї проблеми та продовжувати наукові пошуки.

Актуальність зазначених вище проблем зумовила вибір теми, визначила мету, завдання, структуру і зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи Миколаївського національного аграрного університету за темою «Організаційно-економічні засоби формування та розвитку потенціалу суб'єктів господарювання сільських територій» (номер державної реєстрації 0113U002422), у межах якої автором сформовані методологічні принципи та підходи формування індексу конкурентоспроможності туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Дисертація базується на положеннях Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (схвалено розпорядженням КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування теоретико-методологічних та прикладних засад економічного розвитку туристичного потенціалу регіону та удосконалення його напрямів розвитку.

Вказана мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

– поглибити і конкретизувати понятійний апарат економічної науки, зокрема понятійного апарату «туристично-рекреаційного потенціалу регіону» на основі

встановлення їх співвідношення, взаємозв'язків і відмінностей між ними та запропонованим авторським визначенням, визначити його компонентний склад;

- дослідити генезис поняття «організаційно-економічний механізм формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону»;

- узагальнити детермінанти розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону;

- сформуувати концептуальні підходи до формування організаційно-економічного механізму туристично-рекреаційного потенціалу регіону;

- обґрунтувати методикку оцінки використання туристичного потенціалу;

- визначити показники та чинники розвитку подієвих заходів;

- визначити особливості розвитку туристично-рекреаційного потенціалу;

- дати оцінку використання туристичного потенціалу регіону;

- проаналізувати основні складові організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону;

- удосконалити систему управління процесом формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону;

- обґрунтувати економічні інструменти формування та розвитку туристично-рекреаційного потенціалу в регіоні;

- визначити основні форми партнерства, що впливають на формування та розвиток туристично-рекреаційного потенціалу регіону;

- дослідити та удосконалити систему організації подієвого туризму;

- за допомогою методів моделювання визначити вплив факторів на розвиток подієвих заходів у сфері туризму;

- обґрунтувати стратегії управління ризиками при проведенні подієвих заходів.

Об'єктом дослідження є процеси розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні, методичні і прикладні аспекти розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

Методи дослідження. Дослідження окреслює широке коло питань, стосовно розвитку туристичного потенціалу на основі загальнонаукових та економіко-статистичних методів: аналізу та синтезу – для всестороннього вивчення процесів регіонального розвитку, для аналізу та узагальнення явищ і процесів супутніх формуванню туристичного потенціалу регіону; систематизації – для характеристики передумов, факторів та наслідків розвитку туристичного потенціалу, для визначення просторового розподілу об'єктів регіонального розвитку; групування – при формуванні комплексу факторів та визначення оптимальних меж варіювання їх значень; графічний – при побудові граф розміщення культурно-історичних об'єктів та природно-заповідних зон туристично-рекреаційного потенціалу регіону; економіко-статистичний для збору і обробки статистичних даних щодо моніторингу стану розвитку туристично-рекреаційного потенціалу та заходів подієвого туризму регіону; математичного моделювання – для побудови моделі оцінки впливу факторів на проведення подієвих заходів у туризмі; економічного моделювання для формування концептуальної моделі «Дерево» організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону; прогнозування – для

визначення перспектив впливу туристичного потенціалу на економічний розвиток регіону та управління ризиками при проведенні подієвих заходів; проектування структур управління – при проектуванні організаційних структур; алгоритмізації – для опису процесів шляхом створення алгоритмів їх функціонування.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики Миколаївської області, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерства розвитку громад та територій України, Державного агентства з розвитку туризму, сайти громад та громадських організацій, наукові доробки вітчизняних та зарубіжних авторів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці теоретико-методологічних, методичних та практичних підходів щодо розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Основними результатами дослідження, що характеризують наукову новизну, є:

вперше:

обґрунтовано методологічний підхід до визначення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного потенціалу громади, у розрізі організаційно-економічних індикаторів: «Природно-рекреаційний потенціал, природні умови, історичні традиції»; «Організаційні аспекти формування туристично-рекреаційного потенціалу»; «Туристично-інформаційна інфраструктура та промоція»; «Туристична індустрія»; «Безпека громади»; «Підприємницьке середовище»; «Інфраструктура»; «Туристичний продукт»; «Зайнятість населення»; «Подієві заходи». Доведено, що запропонований методологічний підхід дасть можливість виявляти проблеми розвитку туризму, забезпечить умови для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності, дозволить збільшувати обсяги залучення інвестицій, створювати конкурентоздатний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби туристів;

сформовані концептуальні підходи до формування моделі «Дерево» організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, яка продемонструвала, що її кінцевою метою є забезпечення сталого розвитку та формування конкурентних переваг регіону та базується на таких основних принципах як: законності; прозорості; партнерства; сталого розвитку;

обґрунтовано систему прийняття економічних рішень, спрямованих на забезпечення якісного та ефективного проведення подієвих заходів, який доцільно розглядати як комплекс взаємопов'язаних елементів (факторів), які впливають на проведення масових заходів. Врахування результатів прийнятих рішень за системою економічних, інформаційних та соціальних показників, дозволяє встановити взаємозалежності, визначити у кількісному виразі окремі співвідношення та поєднання вагомих факторів.

удосконалено:

методичні підходи комплексної експертної бальної оцінки привабливості об'єктів, яка визначає інтегральний показник атрактивності, що включає оцінку компонентів пам'яток історії та культури, архітектурних пам'яток, пам'яток мистецтва, етнографічних пам'яток та пам'яток народної творчості тощо;

методичні засади здійснення експертної оцінки на рівні проведення окремих подієвих заходів, яка може бути використана при створенні та просуванні будь-якого подієвого заходу, змінюватися буде тільки структура факторів, які будуть залежати від виду, місця та умов проведення подієвих заходів.

обґрунтовано детермінанти визначення ефективності подієвих заходів, економічний ефект оцінки ефективності полягає у зростанні споживчого попиту і визначається такими параметрами як збільшення обсягів продажів і прибутковості після проведення подієвих заходів, а комунікативний ефект оцінки полягає у дослідженні факторів впливу на ефективність проведення подієвого заходу.

дістало подальшого розвитку:

обґрунтування змісту дефініцій «туристично-рекреаційний потенціал регіону» (унікальна комбінація природної та набутої фізичної, соціальної, інтелектуальної, культурної та духовної компонент потенціалу його носіїв, які становлять рекреації регіону з відповідними умовами для їх реалізації, що дозволяють ефективно вирішувати поточні та стратегічні завдання регіонального розвитку) та «організаційно-економічний механізм розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону», під яким розумітимемо узагальнюючий набір інструментів, важелів і методів організаційного і економічного характеру, які впливають на формування і стимулювання розвитку туристично-рекреаційного потенціалу з метою отримання конкурентних переваг та ефективного позиціонування регіону;

підходи на яких має базуватися алгоритм розробки та функціонування організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу: системний підхід, хілізм, ентропійний, функціональний, синергетичний, глобалізаційний, інформаційно-інноваційний, корпоративний, культурно-духовний;

систематизовано функції організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу: нормативна; регуляторна; правового захисту; перерозподілу; ефективності; мотивації; відтворювальна; оптимізаційна; управлінська; етична; культурологічна; ідеологічна;

методичні засади розробки ризикованої стратегії (яка передбачає активне прийняття, пасивне прийняття або передачу ризиків) системи зниження ймовірності виникнення ризиків (передбачають використання правових важелів регулювання відносин, а саме оформлення бартерних угод, підписання гарантійних листів, укладання договорів з підрядними організаціями, мінімізацію ризиків шляхом страхування етапів доставки та транспортування устаткування і матеріалів);

напрями розвитку туризму в Миколаївській області (створення та підтримка діяльності Агенції розвитку територій; створення туристичного порталу Миколаївської області; створення, підтримка та оновлення мобільного додатка для туристів “Vizit in Mykolaiv!”; створення туристичної інфраструктури; організація та проведення спеціалізованих рекламно-інформаційних турів із залученням представників засобів масової інформації, туристичних операторів (у тому числі іноземних); проведення Миколаївського туристичного форуму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені наукові та методологічні положення, висновки та рекомендації збагачують теорію і практику щодо розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

Теоретичні висновки та науково-практичні рекомендації автора безпосередньо використано і впроваджено в діяльності:

Департаменту освіти і науки Миколаївської обласної державної адміністрації – щодо заходів, що сприяють формуванню людського потенціалу сфери послуг та туризму, як стратегічного ресурсу економічного зростання регіону шляхом створення проєктів подієвого туризму (Всеукраїнський конкурс кулінарного мистецтва та сервісу «StaffBattle» 07-08.12.2019 р.в рамках фестивалю «Миколаїв. Вінтажна кухня») (довідка від 11.03.2020 р. № 34-118);

Департаменту економічного розвитку Миколаївської міської ради – щодо створення нового туристичного продукту, що забезпечить збільшення впливу туризму на позитивну динаміку показників економічного і соціального розвитку регіону, стимулювання розвитку суміжних галузей через збільшення кількості туристів та екскурсантів в область (довідка від 18.05.2020 р. № 15072/02.03-19.20);

ГО «Туристична рада м. Миколаєва» – щодо доцільності проведення в рамках міжнародного фестивалю «Mykolaiv River Fest 2020» програму якого розробляє Рада з розвитку туризму при департаменті економічного розвитку Миколаївської міської ради, міжнародного кулінарного конкурсу з барбекю «BBQ BATTLE - 2020» спільно з асоціацією кулінарів України (довідка від 10.06.2020 р. № 737-20/05-18);

Управління молоді та спорту Миколаївської облдержадміністрації – пропозиції щодо: активізації розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Причорномор'я використані при розробці Програми розвитку туристичної діяльності області до 2023 р.; визначення показника конкурентоспроможності туристично-рекреаційного потенціалу регіону, у розрізі організаційно-економічних індикаторів, що дасть можливість виявляти проблеми розвитку туризму, забезпечить умови для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності, збільшить обсяги залучення інвестицій, створить конкурентоздатний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби туристів (довідка від 10.08.2020 р. № 838/1/01).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною працею, в якій викладено авторські дослідження, щодо розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Опубліковані наукові праці містять положення, висновки і пропозиції, сформульовані особисто автором, і відображають його конкретний внесок у розвиток економічної науки. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які належать особисто автору. Дисертація не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові положення результатів дисертаційного дослідження було опубліковано в матеріалах: Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму» (Миколаїв, 2013, 2015, 2016, 2019 рр.); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми управління економічним потенціалом регіонів» (Запоріжжя, 2014 р.); Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в контексті євроінтеграційних процесів» (Миколаїв, 2015 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки» (Луцьк, 2017 р.); Міжнародної науково-практичної конференції

«Трансформація національної економіки в контексті реалізації євроінтеграційної економіки» (Миколаїв, 2019 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація системи міжнародних, національних та локальних ринків» (Чернівці (Україна), Сучава (Румунія), 2020 рр.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Світовий та вітчизняний досвід функціонування туристичних дестинацій» (Харків, 2020 р.); V-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Actual trends of modern scientific research» (Мюнхен (Німеччина), 2020 р.); II-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Priority directions of science and technology development» (Київ, 2020 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сценарії та середньостроковий прогноз економічного розвитку країни» (Київ, 2020 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел із 202 найменувань та додатків. Основний зміст роботи викладено на 250 сторінках. У тексті дисертації розміщено 28 таблиць, 62 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, відображено наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача та апробацію результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі «Теоретичний базис організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону» узагальнено підходи та подано авторське визначення сутності понять «туристично-рекреаційний потенціал регіону» та «організаційно-економічний механізм формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону», визначено його компонентний склад та фактори, що впливають на нього.

На основі результатів дослідження теоретичних аспектів поняття «туристичний потенціал регіону», «туристично-рекреаційний потенціал» запропоновано розмежовувати поняття «туристичні ресурси» і «туристичний потенціал» та розглядати їх з точки зору можливостей та здатності суб'єктів туристичної діяльності використовувати ресурси в якості потенціалу.

Запропоновано авторське визначення поняття «туристично-рекреаційний потенціал регіону» – це унікальна комбінація природної та набутої фізичної, соціальної, інтелектуальної, культурної та духовної компонент потенціалу його носіїв, які становлять рекреації регіону з відповідними умовами для їх реалізації, що дозволяють ефективно вирішувати поточні та стратегічні завдання регіонального розвитку.

Проведений аналіз компонентної структури туристично-рекреаційного потенціалу надав можливість сформулювати авторське бачення основних компонент туристично-рекреаційного потенціалу регіону:

природний (клімат, екологія, географічне положення, флора та фауна, водні об'єкти, пам'ятки природи, печери, скелі, явища природи, заповідники, парки, рекреаційні об'єкти);

історико-культурний (архітектура, історичні пам'ятки, витвори мистецтва, археологічні цінності, монументальне мистецтво, техногенні об'єкти, звичаї, традиції, гостинність, культура, демографія, соціальна складова, професійний склад, етно-релігійна характеристика);

інституційний (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти туристичної сфери, громадські організації);

подієві заходи (фестивалі, карнавали, спортивні заходи, виставки, семінари, форуми, паради, модні покази та інше);

інфраструктурний (готельна мережа, ресторани, транспортне сполучення, комунікації, заклади дозвілля тощо);

маркетингові засоби (імідж, легенда, унікальність, реклама, тощо);

економічний (гранти, державна підтримка, патиципативний бюджет) (рис. 1).

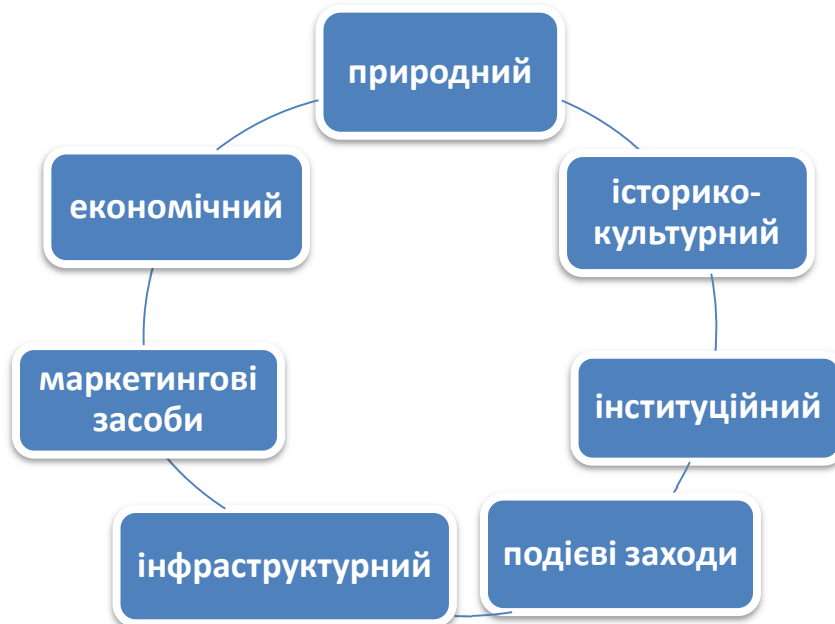

Рисунок 1 – Компоненти туристично-рекреаційного потенціалу регіону

В загальній структурі складових класифікації туристично-рекреаційного потенціалу регіону все більшої вагомості набирає саме подієвий туризм (подієві заходи), розвиток якого дозволить інтенсифікувати економічний розвиток регіону, урізноманітнити потік туристів, підвищити ефективність управління по відношенню до основних, традиційних туристичних ресурсів.

Узагальнюючи існуючі трактування запропоновано авторське визначення поняття «організаційно-економічний механізм розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону» під яким надалі розумітимемо узагальнюючий набір інструментів, важелів і методів організаційного і економічного характеру, які впливають на формування і стимулювання розвитку туристичного потенціалу з метою отримання конкурентних переваг та ефективного позиціонування регіону.

Розроблена модель «Дерево» організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону (рис.2), яка демонструє, те що її кінцевою метою є забезпечення сталого розвитку та формування конкурентних переваг регіону.

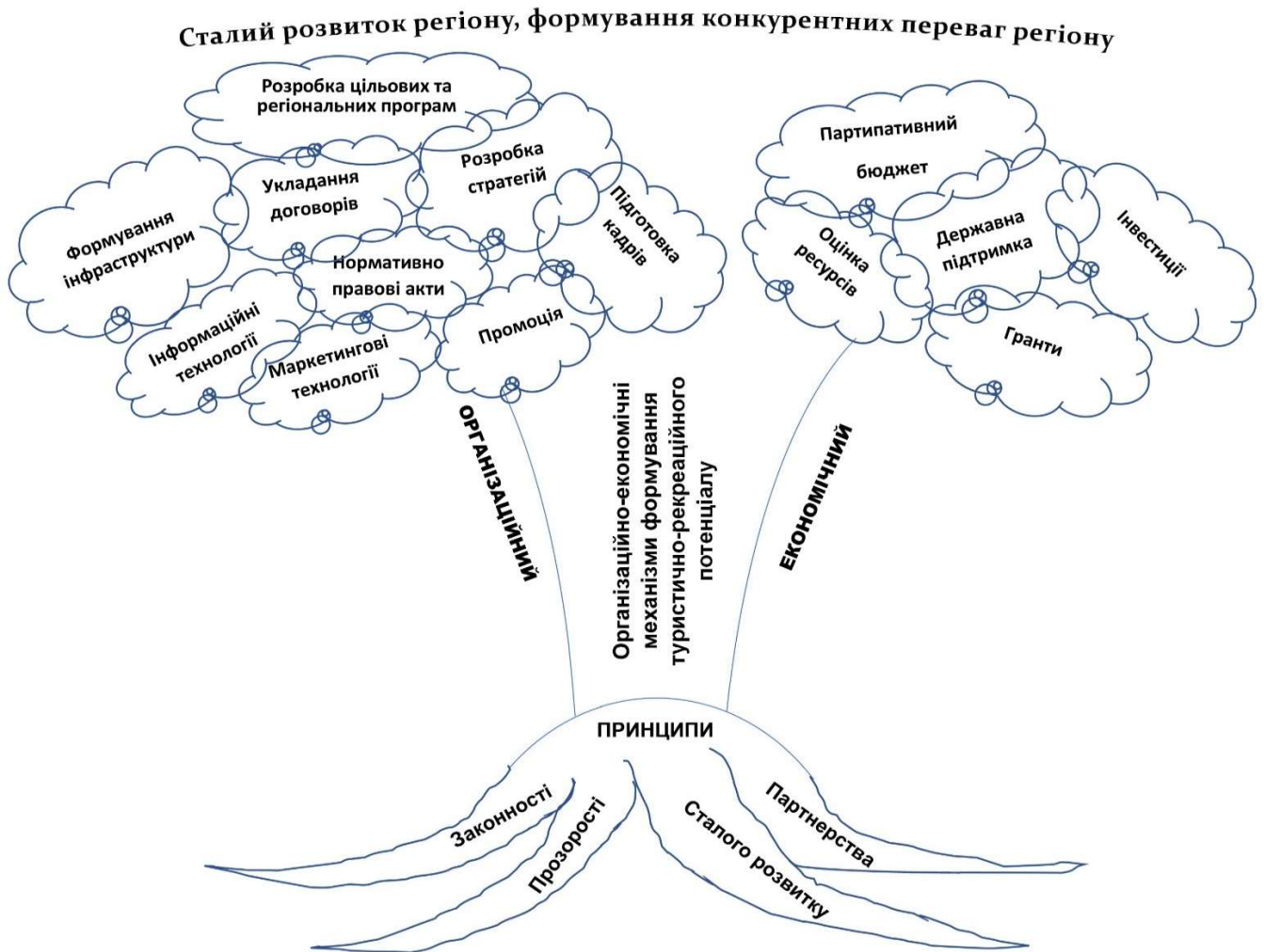

Рисунок 2 – Модель «Дерево» організаційно-економічного механізму розвитку туристичного-рекреаційного потенціалу регіону

Побудова моделі «Дерево» організаційно-економічного механізму розвитку туристичного-рекреаційного потенціалу регіону базується на таких основних принципах, як:

законності – формування та функціонування організаційно-економічного механізму базується на відповідних нормативно-правових актах;

прозорості – полягає в установленні умов, що забезпечують залучення громадян та інших об'єктів до прийняття управлінських рішень за рахунок створення і гарантування високого рівня їх обізнаності;

партнерства – формування організаційно-економічного механізму має базуватися на співпраці влади-бізнесу-громади;

сталого розвитку (принцип взаємозалежності, передбачає оцінку взаємозв'язку людини і природи на місцевому та глобальному рівнях; принцип різноманітності означає оцінку важливості природного і культурного розмаїття, економіки і добробуту; принцип вантажопідйомності передбачає визнання, що ресурси є вичерпаними, і наслідками некерованого і нестійкого зростання є збільшення масштабів зубожіння; права і обов'язки включають в себе розуміння важливості універсальних прав і визнання, що дії сучасників можуть мати наслідки для нинішнього і майбутніх поколінь; невизначеність і запобіжні заходи — це розуміння

того, що дії сучасників можуть привести до непередбачених наслідків і заохочення до обережного підходу до добробуту регіону).

На створення організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону впливає ряд різноманітних факторів, які у свою чергу, можна об'єднати в основні групи: впливу (зовнішні та внутрішні) та організаційні (формування, використання, розвитку) (рис.3).

Рисунок 3 – Схема розподілу факторів функціонування організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону

Фактори зовнішнього середовища, які мають вплив на організаційно-економічний механізм розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, створюється її оточенням, діловим та фоновим. Зовнішнє оточення постійно змінюється, є нестійким, що змушує повсякчас діяти, розвивати потенціал, урахувати перспективу. Внутрішнє середовище організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, є джерелом його життєвої сили і включає ресурси, що дають змогу розвиватися в певному проміжку часу, але може бути і джерелом проблем, в разі незабезпечення функціонально-необхідних потреб.

У другому розділі «Методологічні аспекти формування організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону та оцінки його використання» досліджені концептуальні підходи до формування організаційно-економічного механізму туристично-рекреаційного потенціалу регіону, обґрунтована методика оцінки використання туристичного потенціалу регіону та показники й чинники розвитку подієвих заходів, як його складової.

У ході досліджень систематизовано підходи на яких має базуватися алгоритм розробки та функціонування організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу: системний підхід, хілізм, ентропійний, функціональний, синергетичний, глобалізаційний, інформаційно-інноваційний, корпоративний, культурно-духовний.

Нами визначені функції організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу: нормативна; регуляторна; правового захисту; перерозподілу; ефективності; мотивації; відтворювальна; оптимізаційна; управлінська; етична; культурологічна; ідеологічна.

У роботі обґрунтовано методологічний підхід до визначення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного потенціалу регіону за сукупністю індикаторів (рис. 4).

Рисунок 4 – Конкурентоспроможність туристично-рекреаційного потенціалу регіону за сукупністю індикаторів

Оцінювання індикаторів пропонуємо за допомогою методу експертних оцінок, який дозволить отримати об'єктивну оцінку на основі певної сукупності індивідуальних думок експертів. Також вважаємо за доцільне експертів поділити на три групи: дилетанти – група експертів, які не мають високої кваліфікації у сфері туризму (мешканці громади та туристи); мозковий штурм – фахівці високої кваліфікації, але не є представниками органів влади (підприємці, громадські організації, інвестори); експерти високої категорії – мають достатній досвід управлінської діяльності у сфері туризму чи здобутих результатів у ній (фахівці при громаді). Вважаємо, що запропонований методологічний підхід дасть можливість виявляти проблеми розвитку туризму, забезпечить умови для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності, дозволить збільшувати обсяги залучення інвестицій, створювати конкурентоздатний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби внутрішнього і міжнародного (в'їзного) туризму.

Обґрунтована методика оцінки ступеня та ефективності туристичного потенціалу регіону (рис.5).

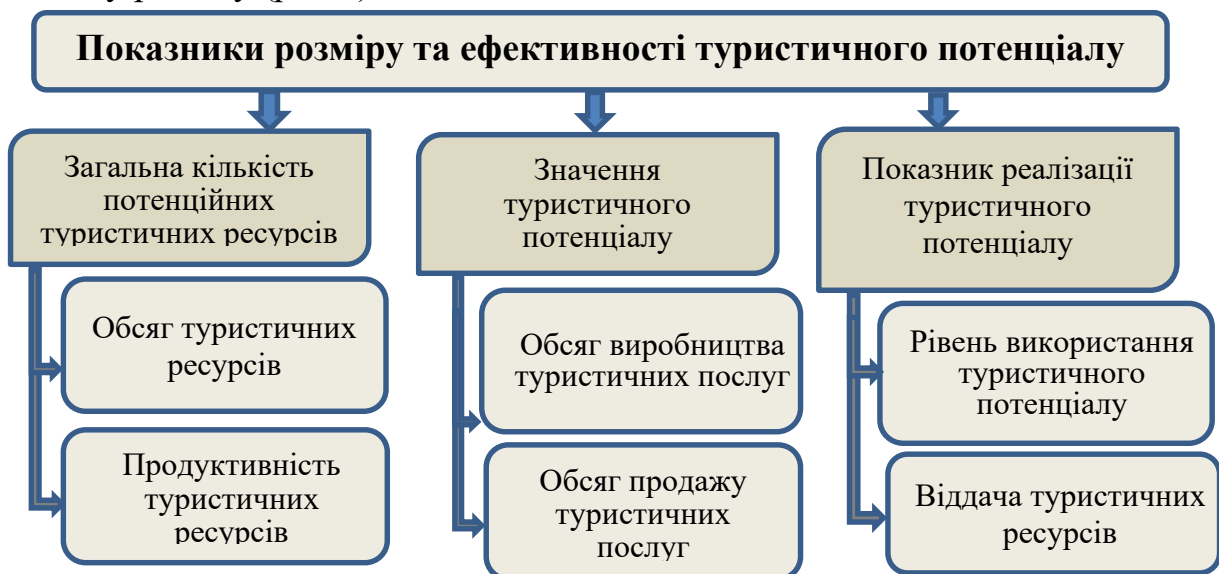

Рисунок 5 – Основні показники визначення розміру та ефективності туристичного потенціалу

Загальна кількість складових туристичного потенціалу територій характеризує максимально можливу кількість туристичних ресурсів, яку регіон має на даний момент, виражену в одному вимірі.

Аналіз теоретичних підходів визначення ефективності туристично-рекреаційного потенціалу регіону, дозволяє уточнити параметри оцінювання ефективності його використання. Критерій ефективності використання туристичного потенціалу території K_e може бути представлений у вигляді:

$$K_e = \frac{E_p}{Z_b}, \quad (1)$$

де E_p – ефект від реалізації територіального туристичного потенціалу;

Z_b – витрати, необхідні для досягнення E_p .

У свою чергу, E_p можна представити як суму двох компонентів, одна з яких характеризує внесок туризму у вирішення регіональних та державних проблем, а інша – сам реакційний ефект або різниця між станом туризму на початку та в кінці туристичного циклу. Що стосується необхідних витрат, то вони залежать від

специфікацій конкретних заходів щодо реалізації потенціалу і можуть бути визначені методами розрахунку ефективності великих інвестиційних проектів, відомих на практиці.

У роботі обґрунтовано підхід щодо визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону:

$$EP = a_1 \cdot K_{\text{в}} + a_2 \cdot T_{\text{в}} + a_3 \cdot Z_{\text{в}} + a_4 \cdot I_{\text{в}}, \quad (2)$$

де EP – ефективність використання туристично-рекреаційного потенціалу; $K_{\text{в}}$ – відносний історико-культурний потенціал; $T_{\text{в}}$ – відносний потенціал природних заповідних зон; $Z_{\text{в}}$ – відносний потенціал природних умов; $I_{\text{в}}$ – відносний потенціал інфраструктурного забезпечення регіону; a_1 - a_4 – коефіцієнти вагомості потенціалів.

Запропонована комплексна методика дослідження ефективності туристично-рекреаційного потенціалу регіону, що базується на послідовному поєднанні різних методичних підходів, інструментів та прийомів та дозволяє формалізувати даний процес, побудувати алгоритм визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій, який представлений на рис. 6.

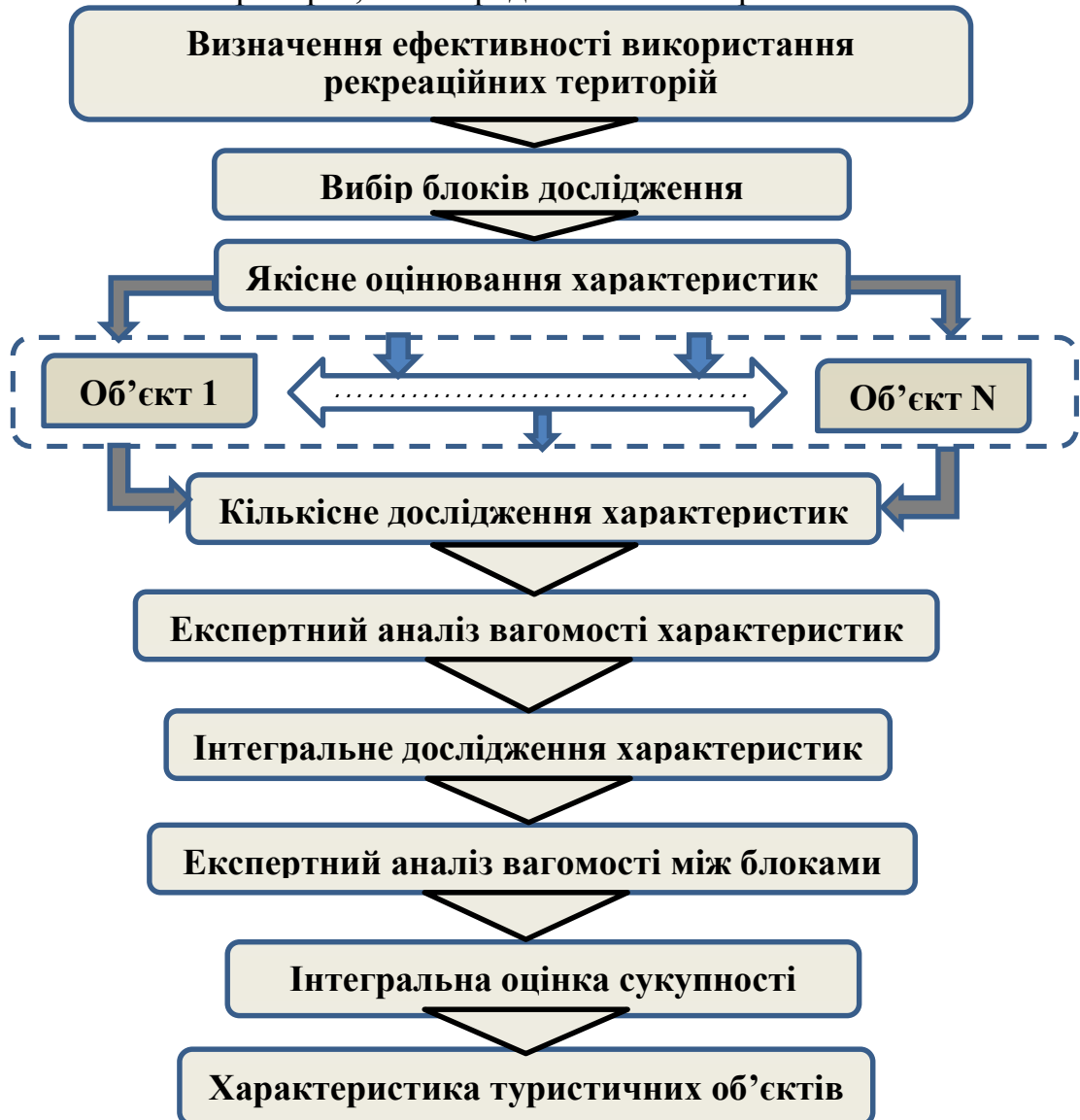

Рисунок 6 – Алгоритм визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій

За наведеним алгоритмом, першим етапом після дослідження є вибір блоків, на підставі сукупності якісних описів характеристик відбувається оцінка по кожному блоку. Однак оцінку блоку важко зробити на підставі тільки якісних характеристик, тому, переходимо до кількісної характеристики, привласнюючи якісному параметру певний бал (наприклад, сприятливо – 3, відносно сприятливо – 2, несприятливо – 1).

Для ефективного розвитку регіонів необхідно створювати атрактивні подієві заходи. Це обґрунтовується тим, що розвиток такого виду рекреації, у першу чергу, дає можливість синхронізувати туристичний потік протягом року.

Економічний ефект оцінки ефективності полягає в бажаному розвитку споживчого попиту і визначається такими параметрами як збільшення обсягів продажів і прибутковості після проведення подієвих заходів. Комунікативний ефект оцінки полягає у дослідженні факторів впливу на ефективність проведення подієвого заходу, таких як: кількісна оцінка учасників, оцінка активності учасників протягом часу проведення події, аналіз ефективності рекламних каналів, оцінка емоційної реакції присутніх та інші (рис.7).

Рисунок 7 – Методи оцінки ефективності заходів подієвого маркетингу

Нами узагальнено і сформовано критерії та рівні оцінки ефективності подієвого заходу (рис. 8).

Рисунок 8 – Модель визначення критеріїв та рівнів оцінки ефективності подієвого заходу

Згідно запропонованої моделі на початку дослідження встановлюються цілі для рівня 5, бажаної рентабельності інвестицій або прибутку від події, внеску у вартість інвесторів чи партнерів або їх внеску в неприбуткові соціальні заходи. Наступним етапом є визначення цільової аудиторії, та дослідження ступеню задоволеністю заходом. Для повноти дослідження ефективності проведення подієвих заходів збирається повна інформація по усім локаціям заходу та вивчається поведінка учасників. Існує тісний взаємозв'язок між усіма рівнями з ефектом провалу події, якщо той не ретельно розроблений для забезпечення мети наступного рівня.

У *третьому розділі* «**Розвиток туристично-рекреаційного потенціалу регіону та аналіз основних складових організаційно-економічного механізму його формування**» окреслено стан розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, оцінка ефективності використання його складових, проаналізовано основні складові організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

Розвиток туризму має прямий і непрямий вплив на економічні процеси регіону. Прямий вплив полягає у залученні коштів туристичними підприємствами, матеріальному забезпеченні працівників туристичної галузі, створенні нових робочих місць, збільшенні податкових надходжень. Непрямий вплив туризму створює мультиплікативний ефект, що виявляється в розвитку суміжних галузей господарства, які безпосередньо беруть участь в обслуговуванні туристів під час мандрівки. Це стосується підприємств роздрібної торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, зв'язку, виготовлення сувенірів, сільського господарства, транспорту, будівництва, рекламної індустрії, культури, сфери розваг.

Головним показником для аналізу туристично-рекреаційного потенціалу регіону є кількість туристів, що прибули. Динаміка кількості туристів за останні 2015-2019 роки наведена на рисунку 9.

Рисунок 9 – Динаміка перетину кордону України за 2013-2019 рр., осіб

Отже, як видно з рисунку 9, спостерігається спад в'їзного туристичного потоку, який призвів до створення негативного сальдо туристичних потоків протягом 2015–2019 рр. Варто зазначити, що в останнє позитивне сальдо туристичних потоків було в 2013 р. і становило 909,94 тис. осіб. Із введенням з 11 червня 2017 р. безвізового режиму з країнами ЄС виїзний туристичний потік протягом 2015-2019 рр. зберігає стабільну тенденцію до зростання.

В рамках дослідження нами вивчено Причорноморський регіон, який складається з Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, який вважається найбільш освоєним, розвиненим і тим, що має вдосконалену інфраструктуру туристично-рекреаційного комплексу. Площа даного регіону становить 57,9 тис. км² або 9,6 % загальної території України. На 1 січня 2020 р. в регіоні проживає 4525,01 тис. осіб, більша частина якого (68,0%) мешкає у містах. Найбільш популярними місцями відпочинку регіону є: Кароліно-Бугаз, Чорноморка, Шабо, а також Скадовськ, Залізний Порт, Коблево, Сергіївка, які розміщені уздовж Чорного моря, віддаленість від якого становить до 3 км.

Відповідно до Державного реєстру суб'єктів туристичної діяльності станом на 01.01.2019 р. у Причорноморському регіоні було зареєстровано 18 туроператорів і 400 туристичних агентів (табл.1)

Враховуючи, що Одеська область є найбільшою в Причорноморському регіоні, відповідно і кількість суб'єктів туристичної діяльності в області є найвищою. Так у 2019 році в Одеській області було зареєстровано 128 юридичних осіб у сфері туризму, що на 5,2% менше в порівнянні з 2018р, проте фізичних осіб-підприємців цього року було зареєстровано більше на 21,5%. Кількість зареєстрованих суб'єктів туристичної діяльності Миколаївської та Херсонської області має незначні розбіжності і, в цілому, є стабільною.

Таблиця 1 Кількість суб'єктів туристичної діяльності Причорноморського регіону

Області	Роки	Юридичні особи				Фізичні особи-підприємці		
		Усього	У тому числі			Усього	У тому числі	
			Туропри	Турагенти	Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність		Турагенти	Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність
Миколаївська	2018	18	3	15	-	69	66	3
	2019	21	3	18	-	64	63	1
Одеська	2018	135	17	111	7	135	121	14
	2019	128	13	107	8	164	141	23
Херсонська	2018	16	1	11	4	64	60	4
	2019	14	2	8	4	68	63	5
Всього по регіону	2018	169	21	137	11	268	247	21
	2019	163	18	133	14	296	267	29

Як зазначалось, туризм сприяє соціально-економічному розвитку регіону. Так, наприклад у 2020 р. загальна сума туристичного збору в Миколаївській області склала 4 млн 648 тис 612 грн, тоді як у 2019 р. туристичний збір склав 4 млн 340 тис грн, за умови, що з кінця березня 2020 р. на всій території України діяли карантинні обмеження через COVID-19. Якщо аналізувати у розрізі громад, то у 2020 р. у Коблівській громаді туристичний збір склав 2,27 млн грн, у м. Миколаїв – 1,86 млн грн, у Чорноморській громаді – 204 тис. грн, у м. Очаків – 58 тис.грн, у Мигіївській громаді – 21,7 тис.грн, у м.Южноукраїнськ – менше 8 тис. гривень.

Для визначення локалізаційного коефіцієнту, що визначає концентрацію об'єктів туристичного потенціалу, а також їх віддаленість від адміністративних центрів, нами використано графі розміщення культурно-історичних об'єктів та заповідних зон національного значення (рис. 10, 11).

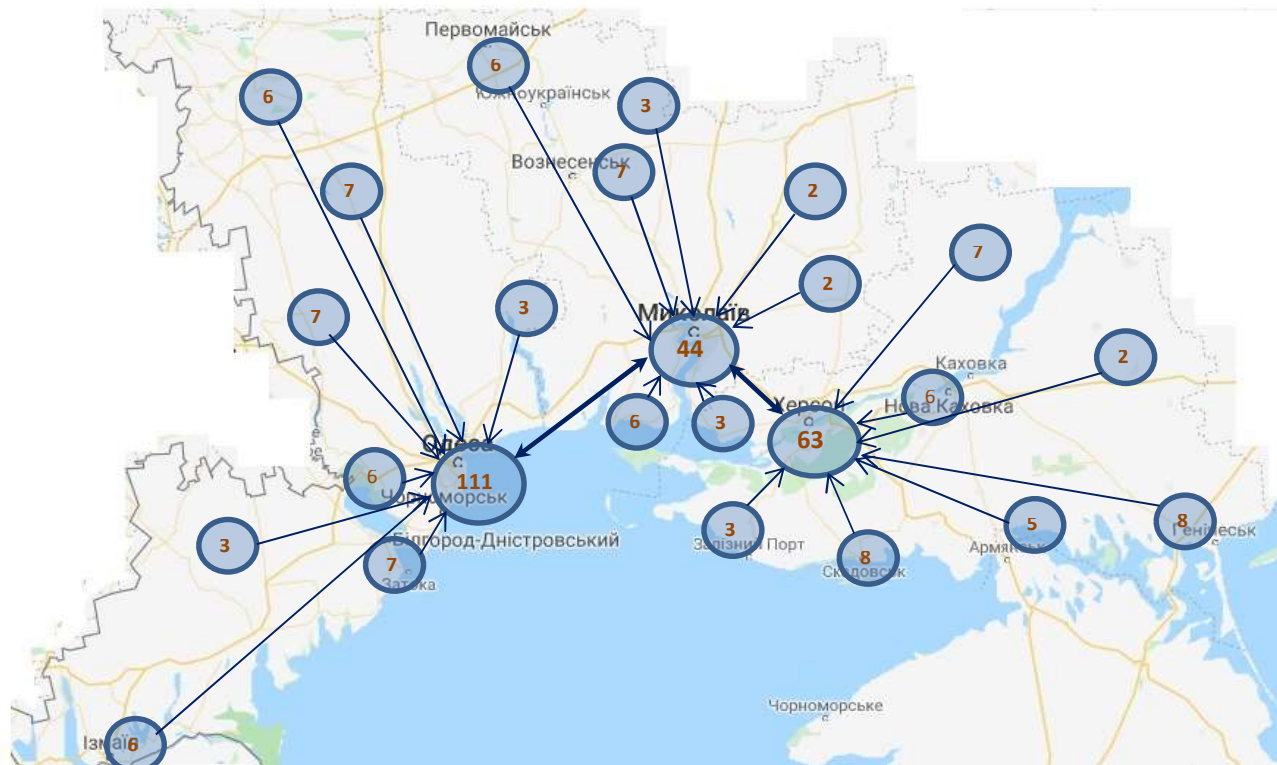

Рисунок 10 – Граф розміщення культурно-історичних об'єктів туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону

Рисунок 11 - Граф розміщення природних заповідних зон національного значення Причорноморського регіону України

Дослідженням встановлено, що в Причорноморському регіоні рівень ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу варіюється в межах від 45 до 60 відсотків. Так, показник ефективності в Одеській області складає 0,57, тоді як коефіцієнти Миколаївської та Херсонської областей набрали 0,45 та 0,47 відповідно, незважаючи на відсутність в регіонах якісних доріг, інфраструктурного забезпечення потужна промоція деяких атракцій та рекреаційних ресурсів сприяла потоку туристів та ефективному використанню туристично-рекреаційного потенціалу. Проведення подієвих заходів позитивно впливає на економіку, об'єднує різні соціальні групи, сприяє розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, створює привабливий туристичний імідж області. Загальна кількість подієвих заходів Причорноморського регіону за 2017-2019 рр. наведена на рис. 12.

Рисунок 12 – Динаміка проведення подієвих заходів в Причор'ї

В динаміці, згідно даних моніторингу ресурсів мережі інтернет, спостерігається тенденція несуттєвого зменшення загальної кількості заходів. Лідером по проведенню масових заходів серед областей Причорноморського регіону є Одеська. Аналіз особливостей проведених заходів, дозволяє стверджувати, що в їх переліку переважають громадські в тому числі гастрономічні, культурно-історичні та мистецькі проекти.

У четвертому розділі «**Організаційні та економічні інструменти формування та розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону**» обґрунтовані напрями удосконалення системи управління процесом формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону, визначені основні форми партнерства та економічні інструменти формування та розвитку туристично-рекреаційного потенціалу в регіоні.

Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності. Нами визначені основні важелі державного втручання в туристичну сферу: розробка законодавчої бази та антикризових програм; створення умов, які сприяють припливу інвестицій у туристичну сферу; вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів за допомогою визначення пріоритетів і розмірів державної підтримки; координація темпів розвитку туристичної галузі й суміжних галузей; регулювання туристичних потоків шляхом формування попиту й розширення пропозиції в області туристичних послуг.

Розглянемо регіональну політику розвитку туризму на прикладі Миколаївської області. У грудні 2020р. була прийнята Програма розвитку туризму і курортів Миколаївської області на 2021-2023 роки, очікувані результати якої зосереджені в таблиці 2.

Таблиця 2 Розрахунок очікуваних результатів виконання Програми розвитку туризму і курортів Миколаївської області на 2021-2023 рр.

Очікувані результати від реалізації Програми	Одиниця виміру	Роки		
		2021	2022	2023
1. Кількість облаштованих туристичних об'єктів, рекреаційних територій, побудованих (відремонтованих) туристських притулків (у тому числі наметових таборів, містечок, кемпінгів, хостелів, агроготелів) тощо	од.	20	25	30
2. Кількість проведених (підтриманих) заходів з розвитку туризму	од.	25	30	35
3. Кількість суб'єктів туристичної діяльності	од.	400	425	450
4. Обсяг послуг, наданих суб'єктами туристичної діяльності	млн грн	200	220	240
5. Загальна кількість туристів та екскурсантів	млн осіб	2,0	2,5	3,0
6. Кількість осіб, розміщених готелями та аналогічними засобами розміщення	тис. осіб	200	220	250
7. Обсяг середньооблікової кількості штатних працівників, зайнятих у туристичній сфері	%	10	15	20
8. Обсяги туристичного збору	млн грн	5,0	6,0	8,0

Економічний ефект від запроваджених заходів Програми визначається через обсяги збільшення туристичного збору.

В ході дослідження нами визначені пріоритетні напрями розвитку туризму в Миколаївській області:

створення та підтримка діяльності Агенції розвитку територій, що дасть можливість сформуванню комплексний інформаційний ресурс про туристичні продукти Миколаївської області для туристів, створення туристичних продуктів та популяризація в'їзного туризму, промоція туристичних об'єктів і заходів, формування туристичного потоку та тривалості перебування на території Миколаївської області;

створення туристичного порталу Миколаївської області; створення, підтримка та оновлення мобільного додатку для туристів «Visit in Mykolayiv!», що дасть можливість узагальнити та поширити інформацію про туристичний потенціал Миколаївської області в мережі Інтернет, створення віртуальних туристичних продуктів;

створення туристичної інфраструктури: дорожніх знаків, вказівників, облаштування веломаршрутів та стежок, оглядових майданчиків, кемпінгів, стоянок, та місць відпочинку для туристів тощо. Це дасть можливість створити умови для розвитку пішохідного, велосипедного та інших видів спортивного туризму, організація безпеки туристів тощо;

організація та проведення спеціалізованих рекламно-інформаційних турів із залученням представників засобів масової інформації, туристичних операторів (у тому числі іноземних) з метою поширення інформації про туристичні об'єкти, нові туристичні маршрути, створення позитивного туристичного іміджу;

проведення Миколаївського туристичного форуму, з метою залучення інвестицій у розвиток туризму, презентація кращих туристичних проектів та продуктів.

У роботі обґрунтовано доцільність впровадження *Агенції розвитку територій*. Її структура зосереджена на рис.13. Вважаємо, що зазначена Агенція забезпечить ефективну координацію діяльності регіонального туристичного середовища.

Здійснивши моніторинг 52 громад Миколаївської області, нами встановлено, що складовою організаційної структури управління у більшості з них є відділ культури, молоді та туризму. Часто очільниками таких відділів є колишні бібліотекарі або завідувачі будинків культури, жоден з них не має освіти зі спеціальності «Туризм», а це, на нашу думку, значно гальмує розвиток туристичної сфери. Не всі з них вбачають доцільність її здобути, пройти певні курси з різних причин: відсутність їх прагнення до самоосвіти, низька мотивація до роботи; загальна ситуація в суспільстві; і, безумовно, негативні тенденції в освітніх установах, іноді низький рівень професійної підготовки деяких викладачів. При цьому саме викладач здатен викликати інтерес до майбутньої професії, дисципліни шляхом динамічного, доступного викладання, демонстрації зв'язку теоретичних знань з майбутньою професійною діяльністю, що в свою чергу стає спонукальною причиною прагнення здобувачів освіти до саморозвитку.

Рисунок 13 – Структура Агенції розвитку територій

У вирішенні цього питання ми вбачаємо взаємодію Державного агентства з розвитку туризму, Національної туристичної організації з відповідними закладами вищої освіти, що мають ліцензію на підготовку таких кадрів. Вважаємо, що це має бути навчання за рахунок коштів державного бюджету та за особливою програмою вступу. Крім того вважаємо, за доцільне внести правки до законодавства, щодо неможливості ліцензування діяльності у сфері туризму підприємців за відсутності у них базової профільної освіти.

Вбачаємо проблеми і в сучасній освіті сфери туризму та готельного господарства. Це відсутність у більшості викладачів власного професійного досвіду в сфері туризму та готельного господарства, що призводить до розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом. Як результат, випускники, володіючи тільки теоретичними знаннями, не в змозі застосувати їх на практиці, що призводить до проблем з працевлаштуванням і подальшої трудової діяльності. У цьому аспекті вбачаємо, в рамках дуальної форми здобуття освіти у ЗВО, з метою отримання здобувачами ґрунтовних теоретичних знань та практичних навичок, укладати меморандуми про співпрацю між закладами вищої освіти та роботодавцями, як індикатор готовності бізнесу долучатися до підготовки здобувачів освіти, а це в свою чергу, підвищить якість підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців.

Сприятиме активізації розвитку туристичної сфери залучення міжнародних експертів до співпраці з провідними закладами вищої освіти країни для організації і

проведення навчання, обміну досвідом, технологічної підтримки зацікавлених осіб, дотичних до індустрії туризму. Це сприятиме створенню короткотермінових програм з менеджменту туристичних територій та створення нових туристичних продуктів. Вважаємо, що кожна громада має свою дестинацію, і ставить перед собою ціль перетворити її на туристичний «магніт». Для цього доцільною має бути підтримка з боку державних органів, що здійснюють регуляторну політику в сфері туризму.

Громади й території, які поступово впроваджують маркетингові заходи, є більш успішними, досягають цілей сталого економічного розвитку, зокрема: залучення інвестицій; збереження та збільшення кількості робочих місць; покращення іміджу на місцевому, національному та міжнародному рівнях; пошук партнерів; поліпшення добробуту території загалом; притоку туристів. З огляду на те, що кожен регіон, місто, територіальна громада має свій туристичний потенціал, набір конкурентних переваг та проблем, має унікальну історію, культурну спадщину, свій імідж, ми можемо запропонувати уніфікований алгоритм розроблення та впровадження маркетингової стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу територій (рис.14).

Рисунок 14 – Алгоритм розроблення та впровадження маркетингової стратегії розвитку потенціалу територій

Стратегічні пріоритети розвитку сфери туризму та курортів Причорноморського регіону України на період до 2026 р. зосереджені на рис.15.

Однією з головних проблем низької ефективності розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону України залишається недостатня кількість економічних (податкових та фінансово-кредитних) стимулів та відсутність чіткого визначення джерел фінансування розбудови рекреаційно-туристичної інфраструктури (на державному та регіональному рівнях).

Альтернативними варіантами залучення коштів щодо розвитку та формуванню туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону України, на нашу думку, може бути пошук інвестора або одержання банківського кредиту. Всі ці методи являють собою довгу і складну процедуру та супроводжуються високим ступенем ризику. Тому, на жаль, за таких умов більшість проєктів залишалися на рівні ідей, нереалізованими. Ці передумови призвели до виникнення нової сучасної форми фінансування стартап-проєктів – краудфандінгу, що базується на добровільному зборі фінансових ресурсів через Інтернет від великої кількості людей-однодумців.

Краудфандінг надає гнучкі можливості по збору коштів, і в порівнянні з традиційними видами фінансування має ряд переваг, і чимало ризиків щодо реалізації таких проєктів.

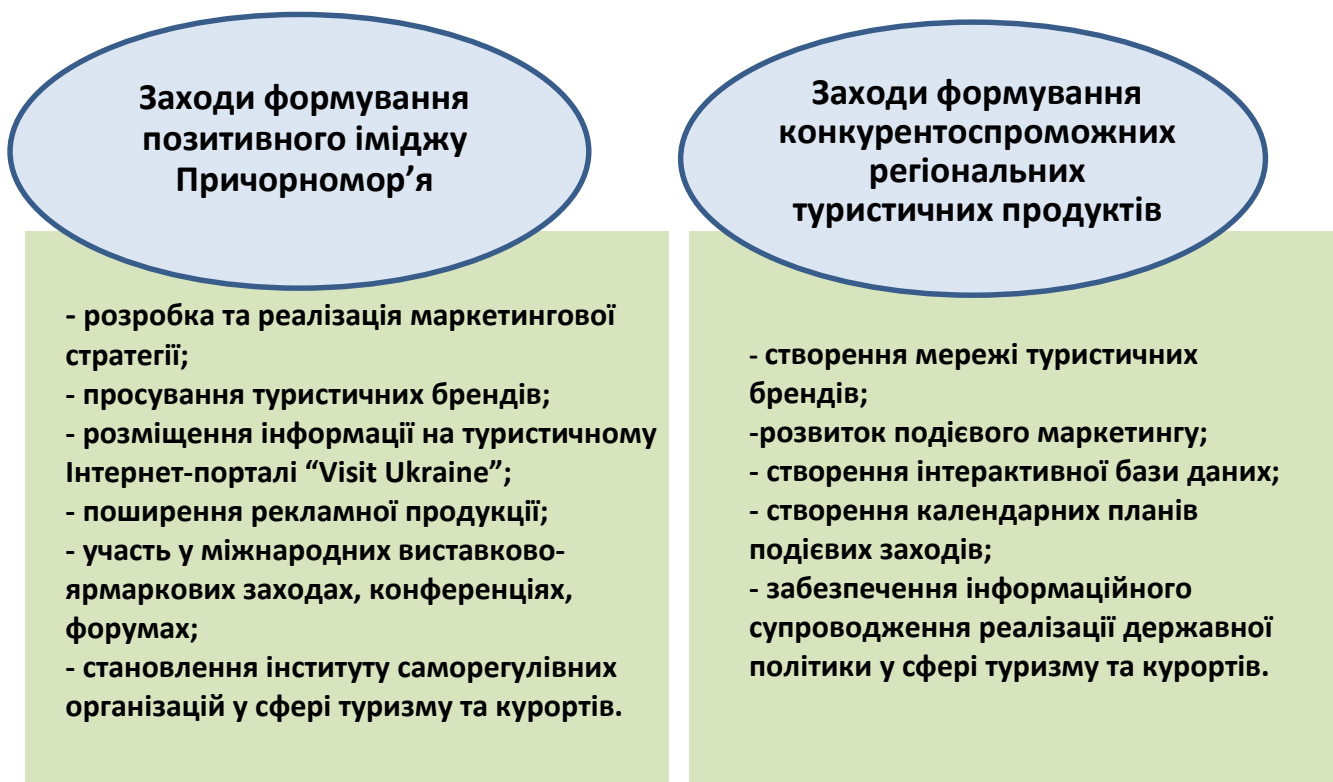

Рисунок 15 – Стратегічні пріоритети розвитку сфери туризму та курортів Причорноморського регіону України на період до 2026 р.

Одним із можливих шляхів розвитку туристичної інфраструктури є залучення донорських коштів у вигляді грантів, тобто програм фінансування певних проєктів національними, регіональними чи міжнародними фондами. Європейський Союз регулярно фінансує різні проєкти, спрямовані на економічний розвиток, до якого відноситься й туризм. Слід відмітити, що країни ЄС вважають одним зі своїх

пріоритетів фінансування проєктів направлених на розвиток туризму в Україні. Перш за все, це програми прикордонного і транскордонного співробітництва та Європейської політики сусідства (European Neighbourhood Policy). В її рамках Україна бере участь в таких програмах транскордонного співробітництва:

- програма басейну Чорного моря (<http://blacksea-cbc.net/>);
- «Україна-Румунія» (<http://www.ro-ua.ro-ua-md.net/uk/>);
- «Україна-Польща-Білорусь» (<http://www.pl-by-ua.eu/ua/>);
- «Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія» (<http://www.huskroua-cbc.net/>);
- «Україна-Грузія-Болгарія» (<https://www.blackseanews.net/read/171772>).

Вважаємо, що одним із факторів активізації розвитку туристично-рекреаційного потенціалу є партиципаторний бюджет, основна мета якого полягає в залученні мешканців до процесу управління регіоном, а також використання елементу обговорення, тобто дискусій в широкому колі учасників спільноти, які є експертами, знають свої потреби і долучаються до обговорення й формування пріоритетів громади з перспектив її спільного блага.

Міжнародний досвід свідчить, що одним з інструментів розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіонів країни є впровадження механізму державно-приватного партнерства, що істотно зменшить обсяги державних коштів в об'єкти туристично-рекреаційної сфери за рахунок коштів приватного сектору. Модель співпраці держави та приватного сектору щодо розвитку та формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону наведена на рисунку 16.

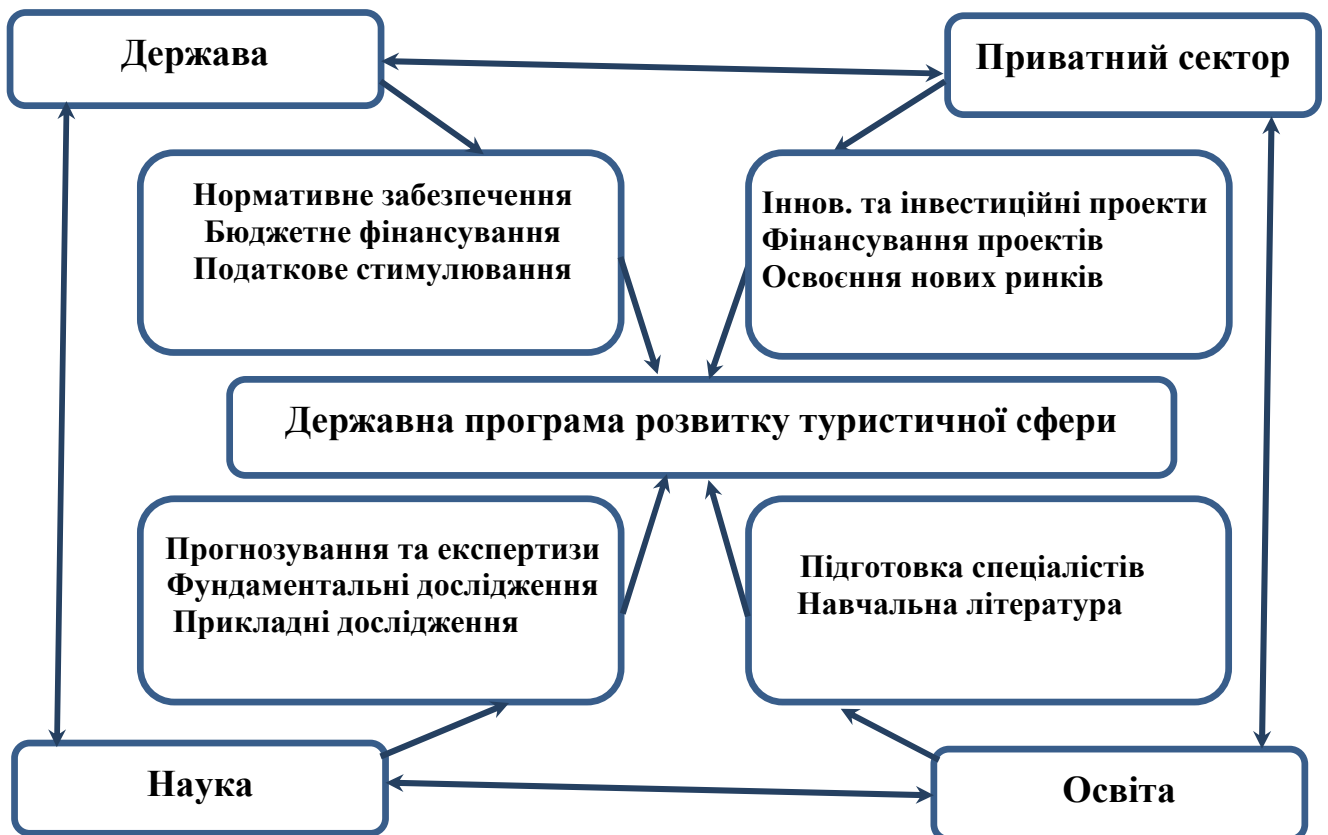

Рисунок 16 – Модель співпраці держави та приватного сектору щодо розвитку та формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону

Актуальним питанням співробітництва громад є формування туристично-рекреаційного потенціалу. Метою співробітництва є координація дій та підтримка громад в процесі впровадження реформ, збалансованого розвитку територій. Також співпраця передбачає підготовку пропозицій до проектів держаних цільових, регіональних та районних програм поліпшення стану туристичної інфраструктури, розвитку та діяльності туристичної та курортної сфери, сприяння формуванню ефективного державно-приватного партнерства у сфері туризму, екології, що ґрунтуються на принципах взаємоповаги, відкритості та сумлінності.

Співробітництво, створить сприятливі умови для розбудови туристичної, рекреаційної та природоохоронної інфраструктури регіону, забезпечить здійснення промоції його туристичного бренду.

У *п'ятому розділі* «Удосконалення системи організації подієвих заходів та їх вплив на розвиток регіону» досліджено організацію подієвого туризму, факторну модель його розвитку, обґрунтовано систему управління ризиками при проведенні подієвих заходів в регіоні.

При оцінюванні ефективності проведення заходів подієвого туризму основним фактором є загальна кількість вторинної аудиторії. Порівнюючи середню кількість переглядів в інтернет виданнях з переглядами на каналах YouTube телевізійних каналів, можемо стверджувати, що публікація інформації про проведення саме гастрономічних подієвих заходів на сторінках інтернет ЗМІ є ефективнішою, тому дані дослідження слід враховувати при плануванні та організації рекламних кампаній наступних заходів.

Вагомим фактором впливу при визначенні ефективності туристичних подієвих заходів є кількість учасників первинної аудиторії. В ході підрахунків кількості гостей та учасників досліджуваних подієвих заходів спостерігається їх збільшення в рази, порівняно з аналогічним днем тижня без проведення події, що підтверджує економічну доцільність проведення подієвих заходів.

Проведений аналіз експертної оцінки та його статистична обробка дозволяє стверджувати, що найбільший вплив на кількість наповнення заходу первиною та вторинною аудиторією мають наступні три фактори: витрати на просування заходу, відсоток від бюджету; погодні умови (вірогідність опадів); рівень наповнення бюджету заходу, відсоток від розрахункового. Запропонована методика експертного аналізу може бути використана при створенні та просуванні будь-якого подієвого заходу, змінюватися буде тільки структура факторів, які будуть залежати від виду, місця та умов проведення подієвих заходів.

Обґрунтовано комплексний підхід стратегічного управління ризиками при проведенні подієвих заходів (рис. 17).

Метод зниження ризиків передбачає зниження наслідків ризиків та зниження ймовірності настання ризиків. При ухваленні рішення щодо застосування ризикованої стратегії, організатори самостійно відшкодовують збитки за рахунок власних резервів та активно приймають ризики, у разі настання форс-мажорних обставин використовують стратегію пасивного прийняття ризику.

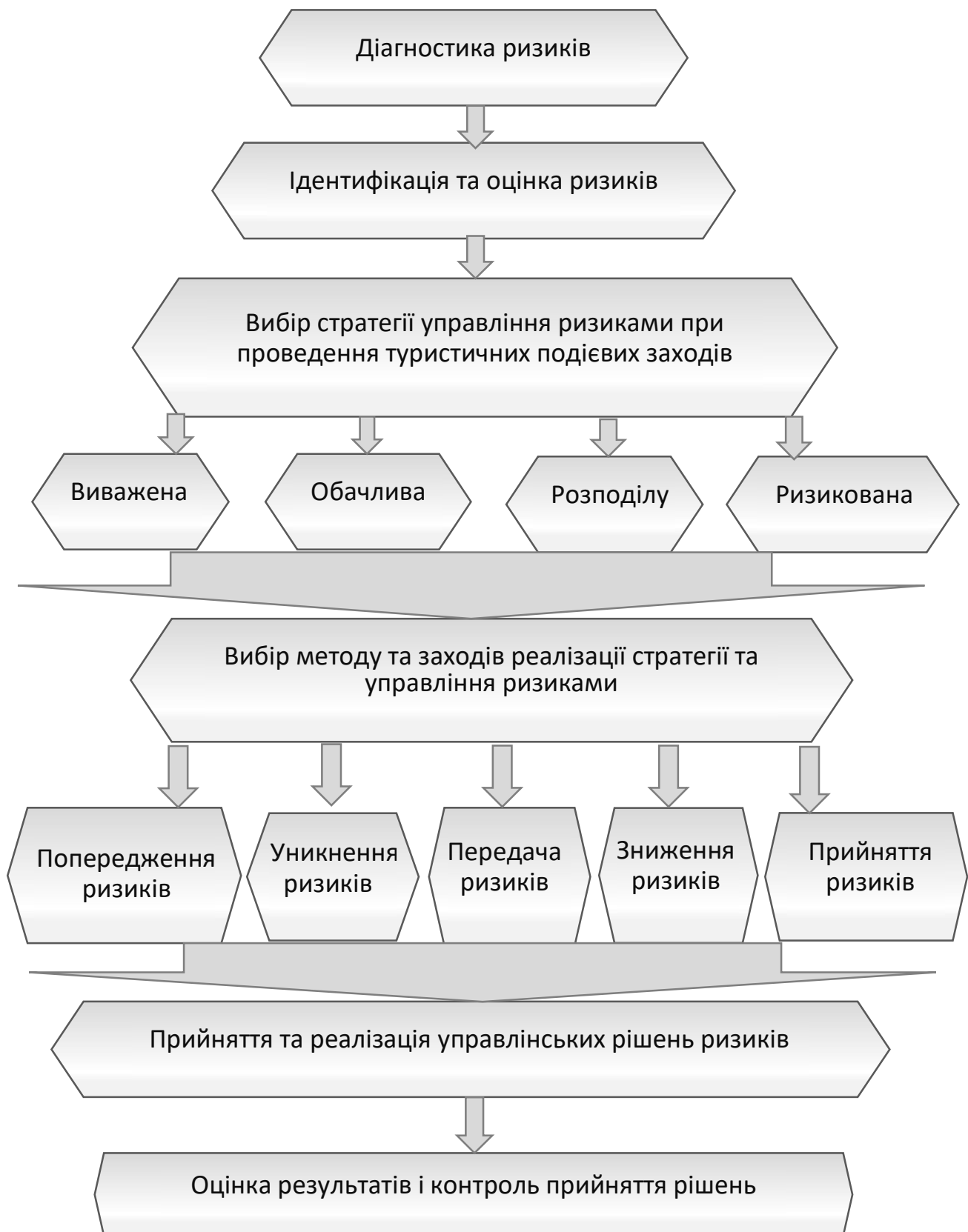

Рисунок 17 – Комплексний підхід стратегічного управління ризиками при проведенні подієвих заходів

Метод зниження ризиків передбачає зниження наслідків ризиків та зниження ймовірності настання ризиків. При ухваленні рішення щодо застосування ризикованої стратегії, організатори самостійно відшкодовують збитки за рахунок

власних резервів та активно приймають ризики, у разі настання форс-мажорних обставин використовують стратегію пасивного прийняття ризику.

Для якісного дослідження ризикових ситуацій проведено ранжування ризиків за коефіцієнтом впливу рис.18.

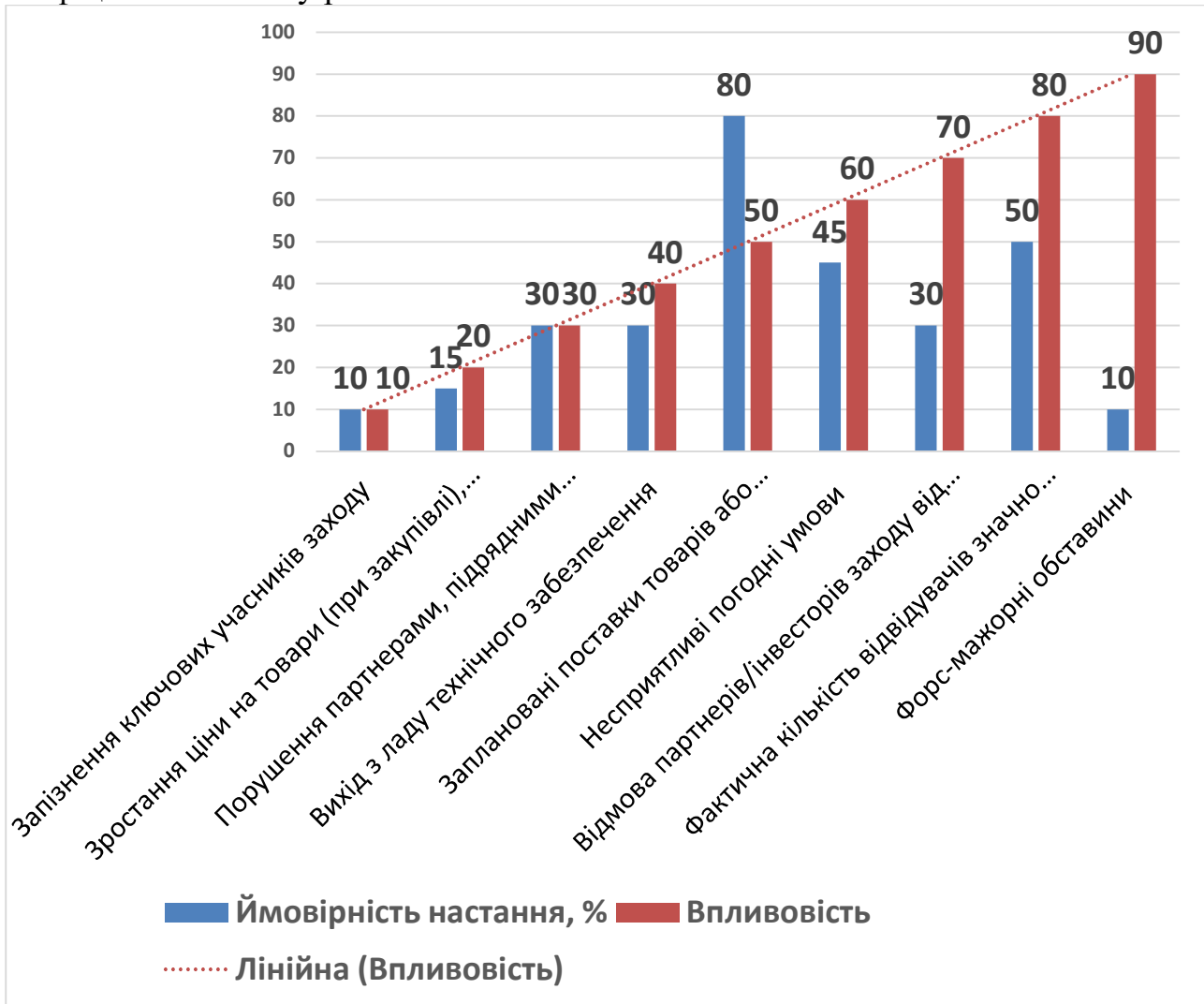

Рисунок 18 – Ранжування ризиків подієвих заходів за ознакою впливовості

Невід’ємним елементом механізму успішної реалізації стратегії управління ризиками подієвих заходів є контроль, який полягає у порівнянні результатів роботи на окремих етапах підготовки івент проекту із запланованими.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і комплексне вирішення теоретичних і методологічних питань та розробка практичних рекомендацій з формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону:

1. Запропоновано авторське визначення поняття «туристично-рекреаційний потенціал регіону» – це унікальна комбінація природної та набутої фізичної, соціальної, інтелектуальної, культурної та духовної компонент потенціалу його носіїв, які становлять рекреації регіону з відповідними умовами для їх реалізації, що дозволяють ефективно вирішувати поточні та стратегічні завдання регіонального розвитку. В загальній структурі складових класифікації туристично-рекреаційного

потенціалу регіону все більшої вагомості набирає саме подієвий туризм, розвиток якого дозволить інтенсифікувати економічний розвиток регіону та територіальних громад, урізноманітнити потік туристів, зменшити навантаження на регіони, підвищити ефективність управління по відношенню до основних, традиційних туристичних ресурсів.

2. Визначено «організаційно-економічний механізм розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону» як узагальнюючий набір інструментів, важелів і методів організаційного і економічного характеру, які впливають на формування і стимулювання розвитку туристично-рекреаційного потенціалу з метою отримання конкурентних переваг та ефективного позиціонування регіону.

3. Сформовані концептуальні підходи до формування моделі «Дерева» організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, яка продемонструвала, що її кінцевою метою є забезпечення сталого розвитку та формування конкурентних переваг регіону та базується на таких основних принципах як: законності; прозорості; партнерства; сталого розвитку.

4. На створення організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону впливає ряд різноманітних факторів, які у свою чергу, можна об'єднати в основні групи: впливу (зовнішні та внутрішні) та організаційні (формування, використання, розвитку). Фактори зовнішнього середовища, які мають вплив на організаційно-економічний механізм розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, створюється її оточенням, діловим та фоновим. Зовнішнє оточення постійно змінюється, є нестійким, що змушує повсякчас діяти, розвивати потенціал, урахувати перспективу. Внутрішнє середовище організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, є джерелом його життєвої сили і включає ресурси, що дають змогу розвиватися в певному проміжку часу, але може бути і джерелом проблем, в разі незабезпечення функціонально-необхідних потреб.

5. Обґрунтовано методологічний підхід до визначення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного потенціалу громади, який включає такі індикатори: «Природно-рекреаційний потенціал, природні умови, історичні традиції»; «Організаційні аспекти формування туристично-рекреаційного потенціалу» (наявність центру розвитку туризму чи відповідної агенції (громадської організації), наявність стратегії чи програми розвитку туризму, створення і підтримка регіонального фонду розвитку туризму в громаді, розвиток державно-приватного партнерства, розмір видатків у бюджеті на підтримку сфери туризму тощо); «Туристично-інформаційна інфраструктура та промоція»; «Туристична індустрія» - сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, установи культури, спорту та ін), що забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів; «Безпека громади» (санітарно-технічний стан туристичних об'єктів, екологічний стан, охорона здоров'я, страхування, оперативність роботи поліцейських та пожежних служб, безпеки відпочиваючих (на воді, в горах тощо)); «Підприємницьке середовище» (кількість суб'єктів підприємницької діяльності у сфері туризму, наявність та можливість розвивати різні види туризму (зелений, діловий тощо), залучення інвестицій); «Інфраструктура» (транспорт, наявність

душових кабінок, вбиралень та місць для перевдягання, пішохідних та вело зон, наявність парко місць, атракціонів, кінотеатрів, магазинів тощо); «Туристичний продукт» (наявність туристичних маршрутів тощо); «Зайнятість населення» (показник охопленості населення у туристичній сфері, кількість осіб, що пройшли навчання як за формальною так і неформальною освітою); «Подієві заходи» (кількість на рік, бюджет, результативність). Оцінювання індикаторів пропонуємо за допомогою методу експертних оцінок, який дозволить отримати об'єктивну оцінку на основі певної сукупності індивідуальних думок експертів. Доведено, що запропонований методологічний підхід дасть можливість виявляти проблеми розвитку туризму, забезпечить умови для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності, збільшувати обсяги залучення інвестицій, створювати конкурентоздатний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби внутрішнього і міжнародного (в'їзного) туризму.

6. Туристично-рекреаційний потенціал в кожному регіоні варіюється в залежності від різних індивідуальних кількісних і якісних характеристик туристично-рекреаційних ресурсів, тому їх дослідження і оцінки є необхідною умовою для планування розвитку регіону. Визначено, що необхідно здійснювати його бальну оцінку з застосуванням поправочних коефіцієнтів, що дозволить отримати не тільки кількісну оцінку по-компонентного потенціалу, але і частку конкретної території у кожному компоненті регіону.

7. Обґрунтовано, що ефективність заходів подієвого туризму являє собою ступінь досягнення поставлених цілей засобами подієвих заходів при виділеному рівні бюджету. Для дослідження ефективності більшості подієвих заходів використовуються методи розрахунку економічної ефективності, тоді як для визначення ефективності під час проведення масових соціальних подій, що в більшості своїй проводяться на відкритих територіях використовуються методи розрахунку оцінки комунікативної ефективності подієвих заходів.

8. Варто звернути увагу, що в розрізі регіонів України, найбільша кількість суб'єктів туристичної діяльності у 2019 році знаходиться у Дніпропетровській, Львівській та Одеській областях. За даними Державного комітету статистики, загальна сума інвестицій у сфері туризму України у 2019 р. збільшилася на 9,7% в порівнянні з 2018 роком. Причорноморський регіон, який складається з Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, який вважається найбільш освоєним, розвиненим і тим, що має вдосконалену інфраструктуру туристично-рекреаційного комплексу. Найбільш популярними місцями відпочинку регіону є: Кароліно-Бугаз, Чорноморка, Шабо, а також Скадовськ, Залізний Порт, Коблево, Сергіївка, які розміщені уздовж Чорного моря, віддаленість від якого становить до 3 км.

9. Отримані значення ефективності використання туристичного-рекреаційного потенціалу доцільно аналізувати як у кожному конкретному випадку, так і в контексті порівняння. Відповідно до приведеного розрахунку в Причорноморському регіоні рівень ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу варіюється в межах від 45 до 60 %. Так показник ефективності в Одеській області складає 0,57, тоді як коефіцієнти Миколаївської та Херсонської областей набрали 0,45 та 0,47 відповідно. Незважаючи на відсутність якісних доріг та під'їзних шляхів, сучасного інфраструктурного забезпечення та завдяки наявних в регіонах великій кількості

природних заповідних зон, культурно-історичних локацій, пам'яток історії та археології, здійсненій промоції рекреаційних ресурсів за досліджуваний період здійснювалось ефективно використання туристично-рекреаційного потенціалу.

10. Аналіз подієвих заходів Причорноморського регіону свідчить, що за досліджуваний період в регіоні проведено понад 600 масових подієвих заходів. Лідером по проведенню масових заходів серед областей Причорноморського регіону є Одеська. Аналіз особливостей проведених заходів, дозволяє стверджувати, що в їх переліку переважають громадські у тому числі гастрономічні, культурно-історичні та мистецькі проекти.

11. Враховуючи досвід європейських країн маркетингу регіонів та територій нами запропоновано створення Агенції розвитку територій як одну з форм організації з управління територій, створення і утримання якої буде здійснюватись за рахунок органів місцевого самоврядування, за консультаційної, комунікаційної і фінансової підтримки бізнесу та туристичної індустрії, управління маркетингом території буде базуватись на моделі приватно-державного партнерства. З одного боку Агенція наділена офіційними повноваженнями та адміністративним ресурсом, з іншого – її робота залучається підтримкою приватного бізнесу та інших донорів.

12. Однією з головних проблем низької ефективності розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону України залишається недостатня кількість економічних стимулів та відсутність чіткого визначення джерел фінансування розбудови рекреаційно-туристичної інфраструктури (на державному та регіональному рівнях). В роботі обґрунтовано доцільність використання краудфандінгу, що базується на добровільному зборі фінансових ресурсів через Інтернет від великої кількості людей-одномумців; грантів, тобто програм фінансування певних проектів національними, регіональними чи міжнародними фондами; партиципаторний бюджет, основна мета якого полягає в залученні мешканців до процесу управління регіоном, а також використання елементу обговорення, тобто дискусій в широкому колі учасників спільноти, які є «експертами своєї справи», знають свої потреби і долучаються до обговорення й формування пріоритетів громади з перспективи її спільного блага.

13. У роботі визначено основні форми партнерства, що впливають на формування та розвиток туристично-рекреаційного потенціалу регіону: державно-приватне партнерство, що істотно зменшить обсяги державних коштів в об'єкти туристично-рекреаційної сфери за рахунок коштів приватного сектору; співробітництво громад, що передбачає підготовку пропозицій до проектів держаних цільових, регіональних та районних програм поліпшення стану туристичної інфраструктури, розвитку та діяльності туристичної та курортної сфери, сприяння формуванню ефективного державно-приватного партнерства у сфері туризму, екології, що ґрунтуються на принципах взаємоповаги, відкритості та сумлінності. Співробітництво, створить сприятливі умови для розбудови туристичної, рекреаційної та природоохоронної інфраструктури регіону, забезпечить здійснення промоції його туристичного бренду.

14. Для моделювання процесів проведення подієвих заходів, а саме кількісного наповнення його первинної та вторинної аудиторії, можуть бути використані математичні моделі та факторні багаторівневі плани досліджень, які дозволять, при

постійних значеннях факторів, отримати оптимальні зони варіювання значень факторів, при яких досягається найкращі кількісні показники наповнення подієвих заходів. Але організаторам заходів не слід невілювати фактори, що не ввійшли в план досліджень, і при організації кожного івенту слід враховувати вагомість вищезазначених факторів.

15. В роботі розглянуто вплив ризиків та вибір стратегії для їх управління на прикладі проведення комплексу подієвих заходів, які проводились у Миколаївській області протягом 2017-2020 років. Результати дослідження показують, що ризикована стратегія є найбільш поширеною в практиці проведення туристичних подієвих заходів, вона передбачає активне прийняття, пасивне прийняття або передачу ризиків. У нашому випадку цю стратегію доцільно використовувати при передачі ризиків страховим компаніям під час транспортування обладнання та товарів. Запропоновані варіанти зниження ймовірності виникнення ризиків передбачають використання правових важелів регулювання відносин, а саме оформлення бартерних угод, підписання гарантійних листів, укладання договорів з підрядними організаціями, мінімізацію ризиків шляхом страхування етапів доставки та транспортування устаткування і матеріалів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1.1 Монографії

1. Огієнко А.В. Туристично-рекреаційний потенціал регіону: Економічний та організаційний аспекти: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2020. 333с.

2. Формування економічного потенціалу Причорноморського регіону України: монографія / А.В. Огієнко та ін. Миколаїв : ФОП Швець В.М., 2014. 256с. *(Внесок автора – Запропоновано методики оцінювання та прогнозування економічного потенціалу Причорноморського регіону України).*

3. Формування конкурентоспроможності підприємств Причорноморського регіону на зовнішніх ринках в умовах міжнародних інтеграційних процесів: монографія. / А.В. Огієнко та ін. Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2017. 256 с. *(Внесок автора – Розглянуто окремі аспекти розвитку туристичного потенціалу Причорноморського регіону України)*

4. Огієнко А.В. Напрями удосконалення організації туристичної діяльності України на прикладі зарубіжних країн. *Conceptual bases and trends for development of social-economic processes. Monograph* / Огієнко А.В., Огієнко М.М., Мададов М., Чумачок Д. The Academy of Management and Administration in Opole. Poland, 2019. С. 172-182. *(Внесок автора – Запропоновано розвиток туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону шляхом залучення грантових програм).*

5. The influence of tourist potential on expansion of hotel management of Mykolaiv region / Ohiienko A., Ohiienko M., Nazarova L., Ivannikov S. *Socio-economic development of the regions in conditions of transformation. monograph*: The Academy of Management

and Administration in Opole. Poland, 2020. С. 172-182. *(Внесок автора – дослідження стан забезпечення готельного господарства Причорноморського регіону).*

6. Ohienko Alona, Shebanina Olena Evaluations of efficiency of use of tourist potential. Modern approaches of socio-economic development of regions: theory and practice. Monograph. The Academy of Management and Administration in Opole, Poland, 2020. pp. 325. *(Внесок автора – дослідження різні методики розрахунку показників ефективності використання туристичного потенціалу)*

1.2 Статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях,
які включені до міжнародних наукометричних баз

1.2.1 Статті у наукових фахових виданнях України

7. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Вплив грошових переказів трудових мігрантів України на розвиток економіки. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Економіка.* 2014. Т. 247. Вип. 235. С. 41-45. **(Індексується в Google Scholar, Ulrichsweb, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського)** *(Внесок автора – Досліджено вплив міграційних процесів на розвиток рекреаційно-туристичного потенціалу).*

8. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Міграція між країнами ЄС та Україною: поточна ситуація та прогноз. *Науковий вісник МДУ імені В.О.Сухомлинського.* 2014. Вип. 5.3(112). с.83-87. **(Індексується в Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського)** *(Внесок автора – Розглянуто окремі аспекти розвитку міграційних процесів з України).*

9. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Яценко Я.М. Аналіз та перспективні напрями розвитку туризму Миколаївщини. *Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О.Сухомлинського. Економічні науки: збірник наукових праць.* 2018. № 2. С. 63-70. **(Індексується в Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського)** *(Внесок автора – запропоновано перспективні напрямки розвитку туризму).*

10. Огієнко А.В., Мечкар Л.М., Гуда Г.М. Розробка стратегії виходу підприємств з кризового стану на засадах інноваційного розвитку. *Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»* 2018. Вип. 22. С.628-632. URL: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018> **(Індексується в Index Copernicus, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського)** *(Внесок автора – узагальнено методики діагностики кризового стану та охарактеризовано підходи до формування стратегії антикризового управління на підприємстві на засадах інноваційного розвитку).*

11. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Мельник А.С. Управління персоналом підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О.Сухомлинського. Економічні науки: збірник наукових праць.* 2018., № 2 (11). С.56-63. **(Індексується в Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського)** *(Внесок автора – запропоновано процесна модель управління та мотивації персоналу).*

12. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Мададов М.А., Чумачок Д.В. Розвиток готельного господарства та його вплив на туристичний потенціал Миколаївщини. *Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О.Сухомлинського. Економічні науки: збірник наукових праць*. 2018. № 2 (11). С. 70-75. (Індексується в **Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**) (Внесок автора – обґрунтовано практичні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств).

13. Огієнко А.В., Назарова Л.В. Перспективи Причорноморського регіону на світових товарних ринках. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25. Ч.2. С.12-15. (Індексується в **Index Copernicus, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**) (Внесок автора – використано системний підхід до вивчення зовнішньоекономічної діяльності підприємств Причорноморського регіону в сучасних економічних умовах. Запропоновано основні напрями підвищення конкурентних переваг регіону на світовому ринку та необхідність поліпшення якості господарської діяльності підприємств).

14. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Розвиток потенціалу туристичних підприємств Миколаївської області. *Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*. 2019. № 1 (475). С. 203-211. (Індексується в **CrossRef, Bielefeld Academic Search Engine, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського**) (Внесок автора – досліджено географічну структуру туристичних потоків іноземних громадян, які відвідали Україну).

15. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Яковунік О.В. Регіональний туристично-рекреаційний потенціал: теоретичні аспекти. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50-1. С. 80-85. (Індексується в **Index Copernicus, Journals Master List, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського**) (Внесок автора – досліджено теоретичні та методичні підходи до оцінки класифікації туристично-рекреаційного потенціалу).

16. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. *Проблеми системного підходу в економіці збірник наукових праць*. 2020. Вип. 1(75). С. 31-38. (Індексується в **Index Copernicus Journals Master List, Google Scholar, Crossref, CiteFactor, OAJSE, Eurasian Scientific Journal Index, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**) (Внесок автора – досліджено теоретичні та методичні підходи до оцінки класифікації туристично-рекреаційного потенціалу).

17. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Просування заходів подієвого туризму інструментами таргетингу. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2020. № 19(2020)С. 149-154. URL:<https://modecon.mnau.edu.ua> (Індексується в **CrossRef, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Journal factor, Scientific Indexing Services, Jifactor, Citefactor, Research Bib Directory of Research Journals Indexing, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського**) (Внесок автора – розглянуто процес

розвитку туристичного потенціалу через створення гастрономічних подієвих заходів)

18. Огієнко А.В. Видові ознаки класифікації туризму: регіональний аспект. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «ModernEconomics»*. 2020. № 20(2020). С.167-174. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua> (Індексується в CrossRef, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Journal factor, Scientific Indexing Services, Jifactor, Citefactor, ResearchBib Directory of Research Journals Indexing, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського)

19. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Бурцев О.В. Теоретичні підходи до вивчення особливостей організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2020. № 21(2020). С.166-172. URL : <https://modecon.mnau.edu.ua> (Індексується в CrossRef, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Journal factor, Scientific Indexing Services, Jifactor, Citefactor, Research Bib Directory of Research Journals Indexing, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського) *Внесок автора – запропоновано структурну модель складових організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону)*

20. Огієнко А.В. Експертний аналіз при проведенні подієвих заходів в туризмі. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «ModernEconomics»*. 2020. №23 (2020). С. 161-168. URL : <https://modecon.mnau.edu.ua> (Індексується в CrossRef, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Journal factor, Scientific Indexing Services, Jifactor, Citefactor, Research Bib Directory of Research Journals Indexing, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського)

21. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Бурцев О.В. Методологічний підхід до визначення ефективності туристичного потенціалу Причорномор'я: факторна та інтегральна оцінка. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 2. С. 368–375. (Індексується в Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, Cite Factor, InfoBase, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського) *(Внесок автора – обґрунтовано необхідність проведення оцінки ефективності використання туристичного потенціалу Причорномор'я).*

22. Огієнко А.В. Комбінаторика методологій визначення ефективності оцінки туристичного потенціалу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. №2. С.134-143. (Індексується в Index Copernicus Journals Master List, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського).

23. Огієнко А. В, Огієнко М. М., Прудка К.С. Методологічні основи оцінки ефективності використання туристичного потенціалу. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*, 2020. Вип. 210 «Економічні науки». С. 97-108. (Індексується в Open Journal Systems, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського) *(Внесок автора – обґрунтовано необхідність використання інноваційних методик при проведенні оцінки ефективності туристичного потенціалу Причорномор'я).*

24. Огієнко М.М., Огієнко А.В., Яковуник О.В. Методологічні підходи до оцінювання ефективності проведення туристичних подієвих заходів. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 1. С. 349-358. (Індексується в **Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, CiteFactor, InfoBase, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського**) (Внесок автора – наведено аналіз відомих методичних розробок щодо визначення ефективності їх проведення та сформовано узагальнену методику визначення ефективності подієвих заходів).

25. Огієнко А.В., Шебаніна О.В., Огієнко М.М. Оцінка та варіювання факторів впливу на проведення подієвих заходів в туризмі. *Електронне наукове фахове видання «Східна Європа: економіка, бізнес та управління»*. 2020. Випуск3(26). С. 114-120. URL : <http://www.easterneurope-ebm.in.ua> (Індексується в **Index Copernicus Journals Master List, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**) (Внесок автора – розкрито питання проведення подієвих заходів з урахуванням факторних ознак, які впливають на процеси просування, організації та проведення подієвих заходів за системою економічних, інформаційних та соціальних показників).

26. Огієнко А.В. Сучасний рівень розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 3 С. 131-142 (Індексується в **Index Copernicus, GoogleScholar, abstracts database Ukrainika Naukova, Ulrichsweb, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**).

27. Огієнко А.В. Вибір стратегії управління ризиками при проведенні подієвих заходів. *Інфраструктура ринку*. 2020. №49. С.201-208. (Індексується в **Index Copernicus Journals Master List, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**).

28. Огієнко А. В., Огієнко М. М., Саркісян Г. О., Любаров Ю. Й. Формування інноваційної стратегії розвитку туристичного бізнесу в регіоні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 6(146). С. 54-62. (Індексується в **Index Copernicus Journals Master List, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського**) (Внесок автора – обґрунтовано практичні рекомендації щодо шляхів реалізації інноваційної стратегії розвитку туризму в регіоні)

29. Огієнко А.В., Ужва А.М., Любаров Ю.Й. Інноваційні напрямки підвищення ефективності державного регулювання туристичної сфери регіону. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 225 – 232 (Індексується в **IndexCopernicus, WorldCat, GoogleScholar, Windows Live Academic, ResearchBible, Open Academic Journals Index, CiteFactor, InfoBase, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського**) (Внесок автора – наведено аналіз відомих інноваційних методів державного регулювання сфери туризму)

1.2.2 Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

30. Ohienko A., Nazarova L. As for the definition of the term «Strategy». *International journal of economics and society*. 2016. Issue 5. No.1. P.99-102. USA. **(Indexed in Index Copernicus, World Cat, Google Scholar, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, CiteFactor, InfoBase)** *(Внесок автора – розкрито поняття стратегії та його застосування при побудові маркетингових стратегій територій)*
31. Ohienko Alona, Shebanina Olena, Mykola Ohienko. Events as drivers of tourist development of the region. *Global Academics* № 4 (10), December, 2020. P.106-115. ISSN 2641-982 **(Indexed in Open Academic Journals Index, CiteFactor, InfoBase)** *(Внесок автора – розкрито залежність розвитку туристичного потенціалу від кількості проведених подієвих заходів)*

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

32. Огієнко А. В. Україна на світовому ринку туристичних послуг // Сучасні тенденції розвитку туризму: збірник тез доповідей всеукр. наук.-практ. конфер, (м. Миколаїв, 3 груд. 2013 р.). Миколаїв, С. 9–12.
33. Огієнко А.В. Перспективирозвитку туризму в Миколаївській області // Проблеми управління економічним потенціалом регіонів: збірник наукових праць всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 30-31 жовт. 2014 р.). Запоріжжя. С. 50-51.
34. Огієнко А.В. Інвестиційний розвиток туризму в Миколаївській області // Сучасні тенденції розвитку туризму: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 20-21 листоп. 2015р.). Миколаїв. 2015. С. 50-52.
35. Огієнко А.В. Стан та перспективи розвитку туризму в Миколаївській області // Актуальні проблеми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали всеукр. науково-практ. інтернет-конф. (м. Миколаїв, 26 жовт. 2015 р.). Миколаїв. С.79-82
36. Огієнко А.В. Необхідність визначення конкурентоспроможності підприємств // Актуальні проблеми менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки: тези IV міжнар. науково-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м.Луцьк, 31 берез. 2017 р.). Луцьк. 2017. С. 113-114.
37. Огієнко А.В. Напрями розвитку рекреаційно-курортного і туристичного комплексу Миколаївської області // Трансформація національної економіки в контексті реалізації євро інтеграційної економіки: матеріали IV міжн. конф. (м. Миколаїв, 27 груд. 2019 р.). Миколаїв. 2019. С. 34-38.
38. Огієнко А.В. Гастрономічний туризм: формування потенціалу та перспективи розвитку // Сучасні тенденції розвитку туризму:збірник тез доповідей VII всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 30-31 жовт. 2019 р.). С. 25-28
39. Огієнко А.В. Подієвий маркетинг як інструмент управління розвитком туристично-рекреаційного потенціалу регіону // Трансформація системи міжнародних, національних та локальних ринків : матеріали між нар. наук.-практ. конф. (Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія), 29-30 квіт., 1 трав. 2020 року). Чернівці. 2020. С. 129-132.

40. Огієнко А.В. Формування маркетингової стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону // Світовий та вітчизняний досвід функціонування туристичних дестинацій : матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 30 жовт. 2020р). Харків. 2020. С.149-152.

41. Огієнко А.В. Подієвий туризм як інструмент управління розвитком туристично-рекреаційного потенціалу Причорноморського регіону // *Actual trends of modern scientific research* : матеріали V міжнар. наук.-практ.конф. (м.Мюнхен 8-10 листоп. 2020 р.). Мюнхен. 2020. С. 516-521.

42. Огієнко А.В. Моніторинг та перспективні напрями розвитку подієвого туризму Миколаївської області // *Priority directions of science and technology development* : матеріали II-ї між нар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25-27 жовт. 2020 р). Київ. 2020. С. 900-905.

43. Огієнко А.В. Ризики при організації подієвих заходів та шляхи їх мінімізації // Сценарії та середньостроковий прогноз економічного розвитку країни: збірник матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14 листоп. 2020 р.) С.66 - 71.

3. Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

3.1 Підручники та навчальні посібники

44. Організація та методика маркетингових досліджень: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення. / Огієнко А.В. та інші. Миколаїв: Іліон, 2017. 312 с. *(Внесок автора – Запропоновано комплексні методики маркетингових досліджень та досліджено процес використання інтернет технологій у маркетингових дослідженнях)*

45. Міжнародна торгівля послугами: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення. / Огієнко А.В. та ін., Миколаїв: Іліон, 2017. 340 с. *(Внесок автора – визначено основні тенденції розвитку туристичної галузі та визначено економічні наслідки її розвитку)*

46. Project management: Tutorial manual for independent study of discipline. / Огієнко А.В. та інші. Opole (Польща) : The academy of Management and Administration in Opole, 2018. 406 р. *(Внесок автора – запропоновано методику планування бюджету проектів різного галузевого спрямування)*

47. Управління персоналом: комунікаційний аспект. / Огієнко А.В., Слюсаренко А.В., Кіщак І.Т., Ключник А.В. Миколаїв: МНУ ім.В.О.Сухомлинського, 2018. 260 с. *(Внесок автора – досліджено процес комунікації та її роль в управлінні потенціалом)*

48. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : навч. посібник/ Огієнко А.В. та інші. Opole : The academy of Management and Administration in Opole, (Польща), Миколаївський національний аграрний університет (Україна). 2018. р. 400 *(Внесок автора – розкрито теоретичні та методологічні аспекти ефективного управління зовнішньоекономічними процесами та приведена методика пошуку закордонних бізнес партнерів з використанням платформи ІТС)*

49. Управління економічними процесами на підприємстві / Огієнко А.В. та інші. Opole (Польща): The academy of Management and Administration in Opole, 2019. 338 pp. *(Внесок автора – запропонована концепція управління економічними процесами на підприємствах різно-галузевого спрямування)*

3.1.2 Інші праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

50. Огієнко А.В., Огієнко М.М., Назарова Л.В. *Стратегічний аналіз середовища розвитку людського потенціалу Причорноморського регіону. Machinery & Energetics. Journal of Production Research. Kyiv. Ukraine. 2019, Vol. 10, N.1, P. 75-90 (Індексується в Cross Ref, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Agris, Miar, Research Bib, Research Bib – Academic Resource Index, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського) (Внесок автора – досліджено інтегральні показники впливу природних умов регіонального середовища життєдіяльності людей)*

51. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Гастрономічні фестивалі як форма подієвого туризму та розвитку ресторанного бізнесу. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. 2019. Том 2, № 2. С. 213-222. (Індексується в Index Copernicus Journals Master List, Cross Ref, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Directory of Open Access scholarly Resources, Journal factor, Open AIRE, Polska Bibliografia Naukowa, Research Bib – Academic Resource Index, Ulrich's Periodicals Directory, World Cat, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського) (Внесок автора – запропоновано під час планування стратегії розвитку туризму регіону звертати увагу на розвиток подієвого туризму)*

52. Ohiienko A., Ohiienko M., Shebanina O. Monitoring of determination features of gastronomic events efficiency. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. 2020 Том 3 № 1 С. 96-108 (Індексується в Index Copernicus Journals Master List, Cross Ref, Bielefeld Academic Search Engine, Directory of Open Access Journals, Directory of Open Access scholarly Resources, Journal factor, Open AIRE, Polska Bibliografia Naukowa, Research Bib – Academic Resource Index, Ulrich's Periodicals Directory, World Cat, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського) (Внесок автора – досліджені показники застосування таргетованої реклами в мережах Instagram та Facebook)*

53. А.с на твір Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Міжнародна торгівля послугами» / Огієнко А.В. - №75641; заявл. 28.12.2017; опубл. 26.01.18, Бюл. № 47.

54. А.с на твір Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Організація і методика маркетингових досліджень» / Огієнко А.В. - №78078; заявл. 03.04.2018; опубл. 27.06.18, Бюл. № 49

55. А.с на твір Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Project management: Tutorial manual for independent study of discipline» / Огієнко А.В. - № 80631 заявл. 30.07.2018; опубл. 26.10.18, Бюл. № 50

56. А.с на твір (колективна монографія) «Формування конкурентоспроможності підприємств Причорноморського регіону України на зовнішніх ринках в умовах міжнародних інтеграційних процесів» / Огієнко А.В. - №74907. заявл. 22.11.2017; опубл. 26.01.18, Бюл. №47.

57. А.с на твір (колективна монографія) Забезпечення сталого розвитку регіону та управління змінами на підприємствах в умовах міжнародних інтеграційних процесів / Огієнко А.В. - № 96659 заявл. 17.03.2020; опубл. 29.05.18, Бюл. № 58

АНОТАЦІЯ

Огієнко А.В. Організаційно-економічний механізм формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка економіка – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2021.

Дисертація присвячена обґрунтуванню концептуальних засад, удосконаленню теоретико-методологічних положень, розробці методичних підходів та практичних рекомендацій розробки організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

У роботі запропоновано авторське визначення поняття «туристично-рекреаційний потенціал регіону», «організаційно-економічний механізм розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону».

Акцентовано увагу, що в загальній структурі складових класифікації туристично-рекреаційного потенціалу регіону все більшої вагомості набирає саме подієвий туризм.

Сформовані концептуальні підходи до формування моделі «Дерева» організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, яка продемонструвала, що її кінцевою метою є забезпечення сталого розвитку та формування конкурентних переваг регіону та базується на таких основних принципах, як: законності; прозорості; партнерства; сталого розвитку.

Доведено, що на створення організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону впливає ряд різноманітних факторів, які у свою чергу, можна об'єднати в основні групи: впливу (зовнішні та внутрішні) та організаційні (формування, використання, розвитку).

Обґрунтовано методологічний підхід до визначення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного потенціалу громади, який включає такі індикатори: «Природно-рекреаційний потенціал, природні умови, історичні традиції»; «Організаційні аспекти формування туристично-рекреаційного потенціалу»; «Туристично-інформаційна інфраструктура та промоція»; «Туристична індустрія»; «Безпека громади»; «Підприємницьке середовище»; «Інфраструктура»; «Туристичний продукт»; «Зайнятість населення»; «Подієві заходи».

Окреслено стан розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону, оцінка ефективності використання його складових, проаналізовано основні складові організаційно-економічного механізму формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

Обґрунтовані напрями удосконалення системи управління процесом формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону, визначені основні форми партнерства та економічні інструменти формування та розвитку туристично-рекреаційного потенціалу в регіоні.

Досліджено організацію подієвого туризму, факторну модель його розвитку, обґрунтовано систему управління ризиками при проведенні подієвих заходів в регіоні.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, туристично-рекреаційний потенціал, регіон, подієві заходи, конкурентоспроможність туристично-рекреаційного потенціалу, сталий розвиток, туризм, стратегія, маркетингові технології, гранти, патиципативний бюджет, державно-приватне партнерство, соціально-економічний розвиток регіону

SUMMARY

Ohienko A.V. Organizational and economic mechanism of formation of tourist and recreational potential of the region. – Manuscript.

Dissertation for the degree of doctor of economic sciences on a specialty 08.00.05 - Development of productive forces and regional economy. – Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, 2021.

The dissertation is devoted to substantiation of conceptual bases, improvement of theoretical and methodological provisions, development of methodical approaches and practical recommendations of development of the organizational and economic mechanism of formation of tourist and recreational potential of region.

The author's definition of the concept of "tourist and recreational potential of the region" is a unique combination of natural and acquired physical, social, intellectual, cultural and spiritual components of the potential of its carriers, which are the region's recreation with appropriate conditions for their implementation. and strategic objectives of regional development.

It is emphasized that in the general structure of the components of the classification of tourist and recreational potential of the region is becoming increasingly important event tourism, the development of which will intensify economic development of the region and local communities, diversify the flow of tourists, reduce the burden on regions, traditional tourist resources.

The "organizational and economic mechanism of development of tourist and recreational potential of the region" is defined as a generalized set of tools, levers and methods of organizational and economic nature, which influence the formation and stimulation of tourist and recreational potential in order to gain competitive advantages and effective positioning.

Conceptual approaches to the formation of the "Tree" model of organizational and economic mechanism of development of tourist and recreational potential of the region, which demonstrated that its ultimate goal is to ensure sustainable development and competitive advantage of the region and is based on such basic principles as: legality; transparency; partnerships; sustainable development.

It is proved that the formation of organizational and economic mechanism of formation of tourist and recreational potential of the region is influenced by a number of different factors, which in turn can be combined into main groups: influences (external and internal) and organizational (formation, use, development).

The methodological approach to determining the competitiveness of the tourist and recreational potential of the community is substantiated, which includes the following indicators: "Natural and recreational potential, natural conditions, historical traditions"; "Organizational aspects of the formation of tourist and recreational potential"; "Tourist

information infrastructure and promotion"; "Tourism industry"; "Community Security"; "Entrepreneurial environment"; "Infrastructure"; "Tourist product"; "Employment"; "Events".

It is proved that the effectiveness of event tourism measures is the degree of achievement of the set goals by means of event measures at the selected budget level. Methods of calculating economic efficiency are used to study the effectiveness of most events, while methods of calculating the communicative effectiveness of events are used to determine the effectiveness of mass social events, most of which are held in open areas.

The state of development of tourist and recreational potential of the region, assessment of efficiency of use of its components is outlined, the basic components of the organizational and economic mechanism of formation of tourist and recreational potential of the region are analyzed.

The expediency of establishing the Territorial Development Agency as one of the forms of territorial management organization, which will be maintained at the expense of local governments, with consulting, communication and financial support of business and tourism industry, territorial marketing management will be based on the model of public-private partnership. On the one hand, the Agency is endowed with official powers and administrative resources, on the other hand, its work involves the support of private business and other donors.

The expediency of using crowdfunding, grants, participatory budget is substantiated in the work; identified the main forms of partnership that affect the formation and development of tourism and recreational potential of the region (public-private partnership, community cooperation).

It is established that mathematical models and factor multilevel research plans can be used to model the processes of event events, namely the quantitative content of its primary and secondary audiences, which will allow, at constant values of factors, to obtain optimal zones of variation of factor values. quantitative indicators of the content of events. But event organizers should not overlook factors that are not included in the research plan, and the organization of each event should take into account the importance of the above factors.

The paper considers the impact of risks and the choice of strategy for their management on the example of a set of events that were held in the Mykolayiv region during 2017-2020. The results of the study show that risky strategy is the most common in the practice of tourism events, it involves the active acceptance, passive acceptance or transfer of risks. In our case, it is advisable to use this strategy when transferring risks to insurance companies during the transportation of equipment and goods. The proposed options to reduce the likelihood of risks include the use of legal levers to regulate relations, namely the execution of barter agreements, signing letters of guarantee, concluding contracts with contractors, minimizing risks by insuring the stages of delivery and transportation of equipment and materials.

Keywords: organizational and economic mechanism, tourist and recreational potential, region, events, competitiveness of tourist and recreational potential, sustainable development, tourism, strategy, marketing technologies, grants, participatory budget, public-private partnership, socio-economic development of the region.

Підписано до друку 10.03.2021 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 1,9.
Зам. № 103. Наклад 100 прим.

Надруковано з готових оригінал-макетів ФОП Швець, м. Миколаїв,
вул. Чкалова, 20. Тел. 47-80-61